

NOUA REVISTA ROMANA

ABONAMENTUL :
In România un an (18 NUMERE), 10 lei
„pease luni . . . . . 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Calea Victoriei 62. Pasajul No. 3
DIRECTIA : București, B-dul Ferlinand 55
TELEFON 8/66

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU
Profesor la Universitatea din București.

UN NUMĂR :
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 2.

DUMINICĂ, 24 APRILIE 1911.

Vol. X.

NOUȚĂȚI

Filosoful W. Wundt despre progresul culturii.

Zilele acestea și-a inaugurat la Universitatea din Leipzig, celebrul filosof al Germaniei, W. Wundt, cursul său despre psihologia popoarelor, *Völker-psychologie*.

În lecția întâia de inaugurare, după ce definește noua știință, W. Wundt împarte progresul culturii omenești în patru perioade și anume:

I. Perioadă omului primitiv.

II. Perioada totemisului. În această perioadă omul adora animalele, din care el crede că ar descinde.

III. Perioada eroilor. În această perioadă prosperă mitologia și religiunile naționale. În această perioadă trebuie să punem și origina statului.

IV. În sfârșit a patra perioadă, în cursul căreia suntem, este perioada umanitaristă. Această perioadă începe din momentul ce mitologiile și religiunile naționale sunt înlocuite cu religiunile universale, cum sunt creștinismul, islamismul și budismul. Progresul culturii omenești tinde să sporească legăturile dintre diferitele popoare și să facă din diferitele însușiri naționale ale popoarelor, elemente pentru săvârșirea unui ideal comun umanitar.

Cursul profesorului Wundt este cel mai audiat dintre cursurile Universității din Leipzig.

La inaugurare a asistat și d. Rădulescu-Motru, fost elev al lui Wundt în anii 1891-1894. — A. —

Protestul artiștilor germani contra snobismului francez.

Face mult șgomot în Germania protestul ridicat de mai mulți artiști în contra influenței artei franceze, care în Germania se propagă prin snobism.

Un adevărat trust al negustorilor de artă cumpără în Paris pe preț derisoriu operele celor mai înaintați „independenți”, — opere, în care iarba este pictată în roșu, și casele în verde, — pentru a le vinde apoi în Germania pe un preț exorbitant.

Pictura germană nu mai înseamnă în ochii celor mai mulți decât o slabă imitație a artei franceze.

Contra acestei stări de lucruri se ridică majoritatea artiștilor germani, asociindu-se la protestul lor Carl Vinnen (*Ein Protest deutscher Künstler*, Jena 1911) care a apărut acum de curând.

Carl Vinnen nu tăgăduște că influențele străine au un mare rol în progresul artei naționale, dar cere ca această influență să nu fie atât de covârșitoare cum este a celei franceze în momentul de față. Artistul german trebuie să rămână, în definitiv, un reprezentant al geniului național și să nu încerce, căci nu va ajunge niciodată, să fie un bun artist francez. Toate operele de artă ale artiștilor germani, cari au căutat să imiteze numai pe cele franceze, când au fost expuse la *Salon* în Paris n'au isbutit să recolteze decât compătimire și bătaie de joc.

Lozinca artistului german trebuie să fie: *prin ajutorul artei franceze la descoperirea adevăratei arte germane!*

La vederile acestea au subscris sute de artiști și critici de artă, a căror nume este dat în broșura citată.

Este de remarcat, și asupra acestui punct atragem atenția cititorilor noștri, că cu toată violența protestului, nu este unul dintre artiști, sau dintre critici, care să ceară *oprirea* cu desăvârșire a influenței franceze. Toți recunosc, că influența străină este necesară pentru progresul artei naționale; ei cer numai reducerea influenței franceze în limitele permise. Mare parte chiar dintre protestatori, să ridică în contra abuzului pe care îl săvârșesc negustorii de artă cu operele franceze, în dauna vânzării operilor germane, și nu fac nici o acuzare artei franceze.

Așa înțeleg germanii naționalismul în artă. — *Verax.* —

Conferințele D-lui Raoul-Allier.

O asociație internațională studențească, urmărind unificarea umanității pe baza ideii morale pe care o implică religiunea creștină, a ținut la București, prin D-l Allier, profesor onorar la Sorbona — două conferințe de propagandă. Prima a avut loc Luni 18 c. la Ateneu și s'a desfășurat în jurul *imoralismului nietzschean și a raporturilor lui cu viața socială*. Ținând seamă că e vorba de o doctrină care stă *dincolo de bine și de rău*, noi am zice mai exact *amoralismul nietzschean*. D-nul Allier nu a spus-o. Intenționat? Nu credem. Fapt e totuși că acest titlu impropriu până la un punct, a înlesnit conferențiarului o combatere cam iestănă a nietzscheismului, printr'o alunecare de la imoralism la imoralitate.

Martți — a doua zi — în sala cea mare a Fundației Carol, D-l Allier a vorbit despre *Reintoarcerea la natură și drepturile pasiunii*. D-sa a cercat să dovedească, înpotriva celor cari cer pentru om o *viață întreagă*, că drepturile pasiunii sunt, pentru ori ce inteligență cumpănită, o iluziune pe care caută să ni-o impună depresiunea morală ce caracterizează timpurile noastre. Lucrurile pot să fie și așa. O pedagogie a pasiunilor e ceva mai mult de cât o construcție frumoasă; ea se poate întrezări lesne chiar ca posibilitate practică. Dar acestea nu sunt teme cari conving. Un talent tot așa de logic și tot așa de simpatic ca al D-lui Allier, ar putea dovedi ori când valabilitatea și necesitatea unei doctrine paganiste. Și vom spune mai mult: Luând față de punctul de vedere al conferențiarului o pozițiune exoterică chiar, nu putem să nu vedem incompletitudinea afirmațiilor sale. Fără indoială, într'un anumit moment, inteligența poate exercita asupra unei pasiuni oarecare — să zicem cu D-n Allier, asupra iubirei — o acțiune opresivă. Dar nucumva aceasta însemnează să reduci anumite necesități profund organice, să amputezi, să schingiuiesti în line viața vie, întreagă a sufletului? — Viață lungă, intensă, completă, zicea — cu Spencer — D-l Allier! Ei, bine, dar ce fel de viață completă ar fi aceasta?

...Nu! Așa cum suntem sufletește, suntem emanațiunea societății. Un conflict între noi și nevoile sociale, nu se reduce foarte adesea decât la o interpretare prejudicioasă a faptelor. Și atunci, alt-ceva căutăm noi: Căutăm formula morală care să pună acord între *toate* tendințele noastre ale fiecăruia și între necesitățile *reale și raționale* ale vieții publice. Doctrina morală a lui Crist — cel mai nuli sistem în valoarea lui rațională inițială — ne poate da aceasta?

D-nul Allier sau ori-care alt predicator creștin, ar putea să ni-o spună sau să ni-o tacă. — *Anny* —

Domnii colaboratori sunt rugați să-și concentreze articolele în cel mult patru pagini de revistă.

POLITICA

CE MAI AȘTEPTĂM NOI DE LA POLITICĂ?

Ce mai așteptăm noi, așa zișii intelectuali, dela politica care se face, și care se proclamă a fi singura posibilă în țara noastră?

Să ne reculegem și să judecăm un moment.

Cu o jumătate de secol și mai bine în urmă, părinții noștri se plângeau, că din cauza nenorocitelor certuri pentru Domnie a boierilor, nu eră cu puțință o politică sănătoasă în țara românească. Fiecare boier voia să fie domn, și dacă nu putea să fie Domn, sau măcar favorit al Domnului, se năpusteă asupra celui ce obținuse Domnia cu fel de fel de intrigi și ocări; frământă țara și inportună pe străini, pârînd și ațâțând în dreapta și stînga, până ce determină căderea rivalului din Domnie. Apoi, dacă nu venea boierul nostru la rînd, opera începea de-a capo. Sau dacă venea el la rînd, opera frământării o începeau alții...

Pentru ca să se curme, odată pentru totdeauna, aceste certuri pentru Domnie, patrioții conștienți ai vremii, au dorit întronarea unei dinastii străine. În închipuirea lor, Domnul străin avea să planeze peste toți, și sub ocrotirea lui, avea să se nască o viață politică sănătoasă în România. Pe viitor nu oricine va ajunge să ia guvernul prin bani și intimidări, gîndeau ei: căci Domnul străin va pune ordine; va stabili drepturi și datorii în viața politică; cu un cuvânt, va gonî arbitrarul și surprinderile... În închipuirea lor, Domnul străin avea să facă cu neputință stăpînirea „cu de-asila“ a celor puțini asupra celor mulți...

În închipuirea lor...

Să vedem cum a ieșit realitatea.

După 50 ani, în anul de grație 1911, se fac alegerile pentru parlament... cu bani și intimidări. Partidul care nu avea mai de loc partizani în țară, izbutește să aibă aproape unanimitatea în Cameră. Prefecții aleg pe cine vor ei, în contra celor mai cunoscuți oameni politici. Nu mai există pentru nimeni drepturi câștigate la încrederea alegătorilor; pentru nimeni obligațiune de stagiu. Nevârșnicii, cari n'au avut încă vremea să-și aleagă o profesiune, dobîndesc dela guvern pe acea de legislatori. Interzișii, scoși din afacerile lor private, sunt aduși să legifereze în afacerile publice. Și când guvernul n'a găsit în deajuns oameni fără profesiune, pentru ca să le dea profesiunea de legislatori, a recurs și la acei cu profesiuni inavuable. În fond, toate ca mai înainte, numai cu alte forme; cu forme de paradă altele decât cele de acum 50 ani.

La ce a servit dar întronarea dinastiei străine?

Evident, că întru ce privește schimbarea moravurilor politice, la aproape nimic. Tehnica politicii noastre a rămas aceeași.

Intronarea dinastiei străine a servit însă altor interese; nimeni nu contestă. Dinastia străină a făcut

din România o țară cu bună, cu mai bună ca mai înainte în orice caz, organizație militară și economică. România din 1911 înseamnă ceva pentru Europa, din punct de vedere militar și economic. Poate fi oricărui țări europene, prin prietenia ei, de un mare folos, și de aceea de acum înainte nu va mai fi disprețuită ca odinioară. Dar politicește, sub punctul de vedere al moravurilor, România este neschimbată. Dinastia străină nu putea, de altfel, să transforme totul deodată. Nimeni nu are în buzunar bagheta magică a progresului în toate. Și M. S. Regele Carol I a făcut țării atîta bine, că nimeni nu are dreptul să-l aducă aminte de ce ar mai fi putut încă face. Afară de acestea, M. S. Regele Carol I, deși Suveran, este și El un om ca toți oamenii, cu preferințele și idiosincraziile Sale. M. S. iubește armata; are multă pricepere în afacerile economice; dar este foarte indiferent pentru politica internă. Sbuciumările sufletești ale claselor noastre sociale, cu tendințele și idealurile lor, au fost pentru El revoluțiuni într'un pahar cu apă. Dacă nu le-a disprețuit, în tot cazul nu le-a dat vre-o atențiune. A fost mulțumit, când aceste sbuciumări interne n'au avut ecou în străinătate.

Sub ochiul indiferent al M. S., lucrurile au revenit dar la vechiul lor vogaș. Se înțelege însă, că boierii nu se mai ceartă pentru Domnie, căci formele constituționale au fost schimbate; ei se ceartă acum pentru șefie și pentru locul de prim-ministru. Aceleași intrigi, aceleași ocări, ca și mai înainte. Și ce este mai trist: înainte, nu există conștiința acestei păcătoșii, sau această conștiință o aveau numai patrioții cari cereau îndreptare, astăzi conștiința păcătoșiei o avem cu toții, fără ca ea să ne prea alarmeze. „Așa este în Țara Românească!“ „Ce vreți? n'au să se schimbe lucrurile după o zi pe alta!“ „Așa se face politică!“ Și cu aceste constatări s'a încheiat tot.

Ce mai așteptăm dar noi, așa numiții intelectuali? Proba și contra proba este făcută. Prezentul s'a unit cu trecutul pentru a asigura politicii de până azi un viitor strălucit. Fiecare popor își are politica pe care o merită. Ce ne este dat nouă să facem?

Judecând de aproape lucrurile, numai două sunt căile pe care noi le-am putea urmă, în această privință. Două căi, în cari rămânem cinstiți. A treia, care poate fi și ea urmată, eu o cred și necinstită și nepatriotică, de aceea o las la o parte. Aceasta de a treia ar fi: să tăgăduim păcătoșia politicii noastre; să ne încântăm de cele ce vedem; să ne prea-slăvim pe noi înșine și să continuăm aceeași stare. Aceasta este calea civismului; cine are curajul, n'are decât să o urmeze.

Viu la celelalte două. Una este aceea indicată de d. Petre Missir, într'unul din ultimele sale discursuri rostite la Senat: calea resemnațiunii. Cum tu, intelectual, ești produsul unei prea subțiri pături sociale, n'ai să poți preface lucrurile; resemnează-te deci în a fi un devotat partizan al unui om de bine, șef de partid; mulțumește-te cu locul pe care ți-l dă selecțiunea în lăuntru partidului, căci dela acest loc, când

îți va veni rândul, poți să faci țării destul bine. Nu citez întocmai cuvintele d-lui Missir, căci n'am la îndemână textul discursului său, dar cred că îi reproduc în destul de bine intențiunea. Să fim așa dar, după dânsul, niște buni clienți politici. Să nu mai amestecăm lumea cu „opinia publică“ și cu „încrederea cetățenilor“, căci aceste sunt utopii într'o țară ca a noastră; ci să ne mulțumim cu opinia bună a partidului și cu încrederea șefului. Partidul de altminteri nici el nu are pretențiunea de a reprezintă opinia publică și încrederea cetățenilor, fiindcă, încă odată, acestea nu pot fi reprezentate în România, ci partidul este creațiunea artificială a unui om de voință...

Această cale au urmat-o foarte mulți intelectuali până acum, și cu mult profit (profit și pentru ei, și profit și pentru țară).

Ba încă, atâția de mulți și atâția iluștri au urmat-o până acum, încât d. Petre Missir ar fi putut exemplifica discursul său orcât ar fi voit. Ar fi putut cită bunioară, ca model de resemnațiune, pe un ilustru profesor de filosofie, om politic, care și-a petrecut jumătate din viața sa în țară, cu îndeplinirea strictă a datorii profesionale, iar cealaltă jumătate și-a petrecut-o voiajând în străinătate, departe de ori și ce preocupățiune politică românească, și care cu toate acestea n'a fost mai puțin folositor țării decât mulți alți cari au stat în veșnic contact cu alegătorii! Odată chiar acest ilustru profesor, fără să bănuiască că va fi numit ministru a plecat ca de obicei în străinătate, și numai cu multă greutate a putut fi găsit iarăși și adus să presteze jurământul!

Intru cât s'a preocupat acest ilustru profesor de opinia publică și de încrederea alegătorilor, ar putea zice d. Petre Missir, și cu toate acestea, vedeți, cine contestă că el a fost (și este) un fruntaș politic, și încă folositor țării?!

Aceasta este prima cale, calea resemnațiunii. S'ar mai putea numi această cale și altfel, dar nu este locul să insistăm.

Calea indicată de d. Petre Missir este, în definitiv, cinstită. Acel care are un temperament de epicureian o urmează din instinct. O urmează mai totdeauna și acei cari sunt excesivi de prudenți.

Dar nu toată lumea are un temperament de epicureian, sau o excesivă prudență!

Mai este și o a doua cale: calea indicată de d. Take Ionescu: „Trebuie trezită conștiința alegătorilor, pentru ca ea să ne dea o opinie publică. Să luptăm, pentru ca de aci înainte voința alegătorilor să fie o realitate: guvernele să fie nu numai pentru Țară, ci să vie și prin Țară“.

Pentru un intelectual, sufletește mai tânăr, și care n'a cunoscut încă plăcerile rafinate ale grădinei lui Epicur, bine înțeles că această cale este mai ademenitoare. Dar ea este și foarte riscată. Indemnurile d-lui Take Ionescu, pentru a fi traduse în faptă, cer nu numai multă muncă, aceasta ar fi încă puțin, dar cer și multă pricepere.

Trezirea conștiinței cetățenilor! Cum, și prin cine?

Cetățenii sunt împărțiți în clase,—constituția politică îi împarte în colegii;—se poate trezi conștiința tuturor deodată sau numai a unora? Pot fi treziți la conștiință unii prin constrângerea celorlalți?

După trezirea conștiinței cetățenești, urmează apoi formarea unei opinii publice! Dar o opinie publică este și acum și a fost totdeauna. Negreșit însă nu orice opinie publică poate fi luată drept aceea adevărată; drept aceea a neamului. Este o opinie publică superficială, îngustă, și opinia publică reală. Care este de preferat?

În sfârșit, cu numele, guvernul a venit totdeauna prin țară; dar țara este și a celor puțini și a celor mulți. Care este guvernul dorit?

Toate aceste întrebări se pun dela sine aceluia care vrea să urmeze calea indicată de d. Take Ionescu.

La aceste întrebări vom încerca să răspundem într'un articol viitor.

C. Rădulescu-Motru.

CESTIUNI ACTUALE

TEMEIURILE ȘTIINȚIFICE ALE CONSERVATISMULUI

Incercările de a științificiza sociologia au adus democrației cuceritoare prilejul de a simți iară vrăjmășia — respinsă dar nestrivită — a «reacțiunii conservatoare». Eră firesc ca pozitivarea sociologiei, care trebuie să se întemeieze pe legi determinate și continuitate armonică, să dea conservatismului, în lupta ideilor și în sfera filosofiei sociale, tăria pe care nu i-o putuse păstra, în domeniul practicei politice, îndărătnicia lui violentă dela început. Iată ce ce pozitivismul lui Aug. Comte putu părea, pe drept cuvânt, mai favorabil conservatismului decât democrației, iar sistemul lui de politică pozitivă o reîntronare a spiritului oligarhic sub înfățișarea nouă a sociocrației. Tot pentru aceasta, școala pozitivă nouă în Franța și Historismul în Germania dădură «reacțiunii» puțința de a reîncepe, în zilele noastre, o luptă dărză contra democrației, care, stăpânitoare și o vreme lipsită de grija războiului, se îmbăta de vraja ideologiei sale.

Și, când democrația începù să devie neînțeleasă pentru ea însăși eterizându-se în concepte metafizice, când veni în conflict cu copiii ei proprii: sindicalismul și liberalismul, când îngăduie conservatismului să se împodobească fățiș cu numele ei, sau când ea însăși voi într'o clipă să se sprijine de voinicia învinsă a vrăjmașului ei de odinioară, fu firesc ca acesta să se ridice pregătit de luptă.

O vesteire a acestei hotărâte pregătiri e și cartea d-lui Take Anagnostiade intitulată: «*Les fondements scientifiques du conservatisme*»¹⁾.

Autorul, un filosof conservator cu pregătire, aduce în războiul științific, care începe în ochii noștri în do-

1) Edit. Rivière—Paris, 1911.

meniuul cugetării contemporane, o notă originală și surprinzătoare. Lăsând la o parte vechile arme de luptă și neîntrebându-ni nici chiar pe cele foarte legitime pe cari i le servea sociologia științifică, d. Anagnostiade întemeiază filosofia sa conservatoare pe concepțiunea bergsoniană a lumii. Alt-cineva ar fi putut găsi—poate cu mai multă ușurință—temeiuri sigure pentru a justifica cu filosofia lui Bergson un sistem de politică democratică, și, pe drept cuvânt, vor fi mulți care vor rămâne surprinși de încercarea d-lui Anagnostiade.

Firește, s'ar putea imputa autorului că simplifică prea grăbit, și une-ori cu o admirabilă îndrăzneală, înțelegerea bergsoniană aplicată ca metodă de studiu în fenomenismul social. Dar, intențiunea și munca autorului, îndreptate în această cale, chiar dacă rămân mai jos decât o ipoteză riguros impusă de un raționament sigur, și de multe ori chiar numai ca simple afirmațiuni, sunt totuși, pentru statornicirea cât mai precisă a problemei, cel puțin interesante.

Nepreocupat de a deosebi limita ce desparte psihismul individual de cel social, și neinteresat în a stabili raporturile necesare ce ar lega individul cu societatea, autorul nu vede ca substrat al fenomenalității sociale decât *viața*. Și *viața* ce e? E sinteza, — e mai bine zis rezultanta a două *realități* vizibile și neînțelese: «elanul vital» și materia. «Viața e un elan, o impulsune; materia evoluează după legile sale precise și opune rezistență; viața se învâluie cu materie, se înconjură de inorganic și, cu mijlocul instinctului și al inteligenței conduce viața în inert. Instinctul se identifică cu materia, și printr'o puternică legătură de simpatie o releagă de viață; inteligența voind să învingă inertul, l'a descompus, l'a fărâmițat, l'a analizat, l'a dezarticulat, i-a surprins geometria și a știut să-i prindă ritmul, dar ea se înșeală adesea, se corijează fără încetare și nu se va identifica niciodată cu materia».

Deci, un dualism categoric afirmat și dacă nu totdeauna înfățișat, măcar cu stăruința de a-l justifica, totuși destul de ademenitor și în deajuns de convenabil ca să rezolve problema așa cum ți-e voia. Și dacă se mai adoagă însușirea elanului vital de a fi, — cu sprijinul instrumentului său: inteligența,—logic, constructor și finalist, iar în ce privește materia o declara illogică, nestabilă și obârșe nesecată de contingentă; e ușor să explici toate seriile istorice și să impui regula actuală ce se desprinde din cuprinderea integrală a vieții.

Elanul vital tinde să se realizeze în sine și în afară de materie, care e totuși condițiunea esențială a acestei realizări. Și chiar când el scapă din înlănțuirea fatală a acestei sclavii, simte nevoia neapărată să și creeze o materie nouă: logică, armonică, arhitecturală. Materia reală îl recheamă totuși în lupta veșnică, la care e osândit, și el simte nevoia să se ciocnească de implacabilitatea neînvingătoare a inertului pentru a găsi puterea însăși a existenței lui. Și așa înfățișate lucrurile, vine ușor explicațiunea fenomenelor istorice și urmează, cu o siguranță cuceritoare, soluțiunea problemelor sociale ale zilelor noastre. Și iată cum.

În desfășurarea cugetării omenești trei tendințe au

deosebit faptele sociale unele de altele: individualismul, socialismul și cea anti-individualistă (care dupe d. Anagnostiade nu se identifică cu cea de a doua). Toate sunt deopotrivă de vechi, pentru că toate sunt expresiunea firească a impulsurilor cari mână viața și o fac să se realizeze. Deci, atât socialismul cât și individualismul nu pot avea altă istorie decât istoria însăși a omenirii. În toate vremurile tendințele acestea au avut reprezentanții lor și s'au manifestat cu mai multă sau mai puțină intensitate — după circumstanțe. Dar, toate sunt: nunumai de o potrivă de fatale, dar încă deopotrivă de greșite. Și, aducându-ne încăodată înainte înțelegerea bergsoniană și atitudinea sa în fața lumii, d. Anagnostiade declară convins că atât individualismul cât și socialismul — doi frați cari se urăsc — sunt rodul elanului vital, emancipat artificial de legătura și chemarea materiei.

Cel d'întâi e elanul vital care obsedat de tendința realizării în sine se înalță deasupra materiei pentru a se pierde dincolo de lume, unde nici inteligența nu-l mai poate urmări; celălalt e acelaș elan care se desprinde de materie pentru a-și construi alta acomodabilă exigențelor lui, supusă și logică. Și unul și altul, prin urmare, utopie, himeră. Iar ceace numește d. Anagnostiade «tendință anti-individualistă», e expresiunea revendicărilor materiei contra pretențiunilor turburătoare, de uitare și dispreț, cu cari o privește spiritul. Și aceasta, încă o greșală.

Deasupra acestui crud război de erori și rătăciri, vine ca un suflu de pace și de limpezire, conservatorismul liniștit și puternic, care singur exprimă viața ca rezultantă necesară și firească a tendințelor deosebite ce clocotesc sub lumea visiunilor. Nu trebuie să ne lăsăm a rătăci pe calea ademenitoare, pe care și-o deschide sie-și elanul vital, și iarăși nu e bine să ne uităm în condițiunile simple și nestatornice ale materiei, ci atenți la loviturile, mereu mai cuceritoare, dar într'una nesuficiente, ale spiritului împotriva materiei mereu învinsă și niciodată supusă, să căutăm a desprinde calea cea dreaptă și sigură, care e calea *vieții*.

Așa dar, «conservatismul ar fi numirea pe care am da-o acestei înțelegeri a lucrurilor, acestei conștiințe intime, acestei convicțiunii profunde a legilor materiei, a formelor sale și a cadrurilor în care trebuie să ne mișcăm».

Insemnează, prin aceasta, că d. Anagnostiade exclude progresul instituțiilor sociale? Nu, căci «nici o instituție nu e veșnică».

Am putea zice că autorul nostru își întemeiază conservatismul său pe democrație, după cum alții își sprijină democrația lor pe conservatism... Poate că aceștia din urmă au mai multă dreptate. Căci conservatismul autorului «nu va fi niciodată în simpatia maselor». O constată însăși d. Anagnostiade și o spune fără a se îngrijora. Mai mult, într'o concluzie, care nu e necesară și nici dovedită de cele ce precedează, autorul se declară vrășmaș neînduplecat al votului universal. Și cu toate acestea, d-sa nu contestă, că «democrația modernă fû un mare pas făcut de omenire pe calea pro-

gresului». E forțat să declare că numai această democrație, hulită o vreme și neînțeleasă astăzi din cauza rătăcirilor ei, a adus în lume «mai multă legalitate, mai multă siguranță, mai multă dreptate». Și dacă e adevărat că toată mișcarea vieții sociale e expresiunea unor tendințe vii, adânci și necesare ale sufletului omenesc, dacă nici clanul vital nu se poate emancipa prea mult de materie și nici aceasta nu poate rămâne în afară de el, dacă în mod firesc viața se desface din ciocnirea tuturilor pornirilor și tuturilor ideilor, ni se pare că doctrina pe care ne-o înfățișează d. Anagnostiade e mai prejos de cele pe cari le înlătură și vrea să le suplinească, tocmai pentru că aduce mai puțină luptă și slăbește intensitatea vieții. E mai folositoare, din acest punct de vedere, îndărătnicia vechiului conservatorism neîmpăcat, care nu iartă și nu admite compromisuri. Cu atât mai mult e adevărat aceasta, cu cât teoria autorului nostru cată să fie, mai înainte de toate, o disciplină de cugetare. Un oportunism, nu o sinteză,—nici măcar un eclecticism—e la baza concepțiunii ce discutăm.

Și cu toate acestea, cartea d-lui Anagnostiade nu e numai interesantă dar și bună.

Ea pune în discuție o față nouă a chestiunii; ea poate îndemna noi explicațiuni. Și e mult aceasta.

Dem. I. Theodorescu.

PSIHLOGIE SOCIALA

SENTIMENTELE EULUI ȘI VIAȚA SOCIALĂ

Una din chestiunile cele mai arzătoare ce frământă spiritul societăților moderne, e chestia raportului dintre individ și societate, sau, cu o terminologie foarte uzitată, dar, care foarte adeseori cuprinde un conținut foarte confuz — chestia raportului dintre individualism și socialism.

Ce discuții furtunoase, ce certuri înverșunate în jurul acestei chestiuni! Ce valuri uriașe de verbalism sau frazeologie goală, dar și ce sfortare remarcabilă de gândire serioasă și de orientare practică folositoare, n'a stârnit această problemă! Desigur, latura cea mai pasionantă a problemei, cea mai grăbită să vadă o deslegare, e latura economică. În ce senz trebuie orientate raporturile dintre societate și atomii ei componenți, indivizii?

Cea mai sceptică soluție e aceea a contradicției sau antinomiei indisolubile. Pentru susținătorii ei, singură enunțarea problemei pune îndată în relief, într'un chip foarte viu, această antinomie. *Individ* și *societate*, iată două realități veșnic opuse, în contradicție permanentă, ireductibilă. Lumea, de când lume este, a fost martora acestei lupte neîncetate, și va continua să fie, atât timp cât ea va exista. Există un *fatalism social* neîmpăcat, care zădărnicește orice sfortare conștientă, voluntară, în senzul de a imprimă vreo modificare. Cel mai bun

lucru ce-l pot face oamenii grupați în societate, e să înțeleagă puterea acestui fatalism, și să-l lase să se desfășure liber, după bunul lui plac. *Laissez-faire*, *laissez-passer*, iată formula sintetică a acestei concepțiuni sociologice.

În fața ei se ridică din ce în ce crescândă, soluția optimistă a orientării și creației voluntare de raporturi sociale. Fatalismul social e inexistent, sau e vremelnic și forța lui scade pe măsură ce popoarele înaintază în civilizație. Societatea poate, în urma unei deliberări și decizii voluntare, să modifice raporturile ei cu indivizii, ea își poate în chip voluntar, sporii sau micșora puterea față de indivizii ce o alcătuiesc. Și e necesară această *intervenție* a societății în aranjarea și modificarea raporturilor ei cu indivizii. *Intervenționism*, iată formula sintetică a acestei soluții optimiste, *solidaristă*, *societistă* sau *socialistă*, în senzul cel mai larg al cuvântului.

Nu e scopul articolului de față să urmărească latura politico-economică a acestei probleme. Nu suntem dintre acei ce tăgăduesc rolul însemnat, de multe ori hotărâtor, pe care îl joacă fenomenele economico-politice în complexul social; influența lor asupra celorlalte aspecte ale vieții sociale, — asupra celor etice, estetice și psihologice — e de netăgăduit. De sigur, în senzul sociologiei lui Durkheim și al concepției materialiste sau naturaliste, psihologia unui grup social e în funcție de *constrângerea* sau influența raporturilor politico-economice. Dar și reciproca e adevărată, e sigur că și realitățile economico-politice sunt în funcție de realitatea psihologică a unui mediu social determinat. Structura materială a societăților și atmosfera lor morală sunt într'un raport de neîntreruptă endosmoză și exosmoză. Ele nu se pot înțelege decât la lumina unui studiu paralel. Nici psihologia socială nu e clară fără economia și politica socială, dar nici acestea din urmă nu sunt clare fără lumina celei d'întâi. Sintetizând două concepții sociologice, antagonice, în aparență, concepția lui Durkheim și concepția lui Tarde, putem zice: Există două feluri de *uniformități sociale*, cari se împletesc între ele, dând naștere întregului complex social: *uniformități coercitive*, rezultante ale forțelor *economico-politico-juridice* (după punctul de vedere al lui Durkheim și al concepției materialiste), și *uniformități ideale* sau *psichice*, rezultante ale forțelor de *propagare psihică*, de *contagiune mentală*, (*legea imitației* a lui Tarde). Un studiu complet al realității sociale trebuie, deci, să ia în cercetare ambele genuri de uniformități; el trebuie să fie și un studiu de economie socială, și unul de psihologie socială.

Am spus că nu voim să urmărim, în articolul de față, latura economică a problemei individului și societății. Studiul prezent e de psihologie socială. Voim să urmărim raportul dintre sentimentele eului și viața socială. Alegem latura afectivă a raportului dintre psihologia socială și cea individuală, pentru că ea e cea mai importantă. Acțiunea colectivității asupra individului, din punctul de vedere psihologic, precum și a a individului asupra colectivității, nu e o acțiune pur

intelectuală. Legea imitației nu e o lege pur cognitivă. Ea lucrează și în domeniul afectiv, cu o mare intensitate. Există și o contagiune mentală și una afectivă, și aceasta din urmă e suportul celei d'ântâi.

Din latura afectivă, voim să studiem în primul rând pe acea ce se raportează la conștiința eului sau a personalității. Ce forme iau sentimentele personalității în grupul social, cum influențează viața socială aceste sentimente? Negreșit, de atitudine pe care o ia individul față de cercurile sociale în cari trăiește, de ideea și sentimentul ce-și făurește despre sine în raport cu grupul social, atârnă, în mare parte, soluția multor probleme sociale. Bunăoară, una va fi orientarea problemelor sociale, dacă sentimentele eului iau față de societate o direcție *negativă*: înțelegem prin aceasta o scoborâre, o micșorare, o întunecare a vieții individuale în fața celei sociale, în cazul acesta evoluția socială ia o direcție *solidaristă*.

Alta va fi orientarea lor, în cazul evoluției *pozitive* a sentimentelor eului față de grup: înțelegem prin evoluție *pozitivă*, erijarea individualității în putere centrală, detașarea ei de grup, tendința de oprinare a acestui grup de către personalitate. În cazul acesta, evoluția socială ia o direcție *individualistă*. Se simte deci, imediat, însemnătatea practică a chestiunii ce ne propunem să tratăm. Ea ni se pare problema centrală a psihologiei sociale.

Cel mai important fenomen psihic în viața individuală e, fără nici-o îndoială, acela când această viață dobândește conștiința de sine însăși. Trebuie să fie o revelație unică, extra ordinară, aceea când copilul pronunță, pentru prima oară, cuvântul *Eu*. Lumina ce aruncă această revelație pe pînza conștiinței umane, e decisivă. Atunci începe adevărata lui orientare în lumea înconjurătoare, când a înțeles sau, mai bine zis, a simțit dualitatea *subiect-obiect*, *eu-noneu*, când s'a ridicat în fața realității externe ca o altă realitate conștientă de sine.

E un proces destul de complex chiar acela ce duce la geneza *conștiinței organice*, și nu putem face aici analiza lui completă, ci trebuie să ne mulțumim cu una foarte sumară.

Primul factor sau element pe care se va construi conștiința eului organic, e *tonul vital general* sau *ce-nestezia*, și acest factor schițează, chiar în fuga vieții intra-uterine, o conștiință de sine, cu desăvârșire crepusculară, negreșit ¹⁾.

În rândul al doilea, conștiința eului organic se bazează pe o *sinteză de senzații tactile cu senzații musculare*. Tactul sau pipăitul naște impresia *situării în afară*, iar *rezistența* pe care o simte sistemul muscular, în reacțiunile sale asupra lumii externe, ne dă sentimentul că eul nu e singura realitate și că desfășurarea forței lui se face într-o realitate și foarte adesea *în contra* unei realități, deosebită de a sa. Dar această opoziție tocmai luminează și întărește ideea eului.

1) A se vedea o analiză detaliată în Höllding, *Esquisse d'une psychologie*.

Iată, în cele mai puține vorbe posibile, geneza conștiinței organice.

Procesul nașterii ei e un proces psycho-fiziologic.

Mult mai complicată e geneza conștiinței eului moral sau psihic.

Aici analiza psycho-fiziologică nu mai e suficientă ci trebuie să facem mai ales o analiză de psihologie socială. Vom vedea în ce măsură contribuie viața socială la evoluția acestei conștiințe morale. Vom cerceta cum am mai spus, aspectul afectiv al acestei evoluții.

Două sunt direcțiile principale în cari se desfășoară sentimentele eului:

a) *Direcția pozitivă*, cu sentimentul *superiorității eului*;

b) *Direcția negativă*, cu sentimentul *inferiorității eului*.

Spre a face, dela început mai clare aceste formule, vom da ca tipuri din prima clasă sentimentul *orgoliului* și al *grandomaniei*; iar ca tipuri din clasa a doua vom da sentimentele *umilinței* și *modestiei*.

Într'un articol mai vechiu al nostru, vorbind de câteva din manifestările afective ale eului, ne-am apropiat o comparație a lui Tarde, pe care o transcriem aici din nou.

Tarde, în opera lui fundamentală „*Les lois de l'imitation*“, vorbind de doctrinele sociale ale individualismului și socialismului, găsește că la baza lor este o structură mentală asemănătoare cu aceea ce se găsește la baza doctrinelor filosofice ale *nominalismului* și *realismului*. Se știe că sâmburele sociologiei lui Tarde îl formează două idei capitale: ideea *invenției* sau *variației*, ca factor social, și ideea *repetiției*, *uniformității* sau *similitudinei sociale*. Controversa asupra însemnătății acestor două fenomene o zice Tarde, e identică cu aceea care a nutrit toată gândirea veacului de mijloc; cu controversa raportului dintre universal și particular.

(Va urmă)

I. Nisipeanu.

LITERATURA

RONDEL

Nu ți-am spus vorba ce imbată,
Dar ai cilit-o 'n ochii mei
Trecând alături pe sub tei
Pe aleea 'n floare 'nbălsămată.

Privirea ta înrouată
Mă face să 'nțeleg ce vrei:
Nu ți-am spus vorba ce imbată
Dar ai cilit-o în ochii mei.

Și dacă dorul meu te cată,
În umbra tainicei alei
Cu parfumate flori de tei,
E ca să simți ce fermecată
E dulcea vorbă ce imbată.

N. Stănescu

TAINA MICULUI ANDREI

Micul Andrei era destul de nefericit.

Nu fiind-că era urât, după cum veți gândi cu toții, ci era urât fiind-că nu-l iubea nimeni. Se născuse sub o stea care nu-i adusese nici o bucurie în viață, și copilăria fără bucurie e ca o romanță pe care n'o cântă nimeni. Era tăcut căci nimeni nu-i vorbea, și era trist căci nimeni nu-i zâmbea.

Adesea rătăcea singur pe stradele orașului, printre grădini, și prin crângul din apropiere. Copiii, au și ei suferințele lor, dar lacrimile pe care le varsă se șterg repede și nu lasă urmă. Andrei însă nici nu plângea nici nu râdea vreodată.

Când trecea pe strade, vântul îi arunca tot praful în ochi. În pădure scaetii și măcănișurile îl împungeau și-i rupeau cât puteau mai tare hainele. Paserile păreau că l'ocăresc cu glasul lor ascuțit și răutăcios, iar florile în grădină se fereau de mâinele lui neîn-grijite și de fața lui nesuferită.

Nimeni nu-l iubea.

Tuturor li se părea un strein, îl lua în răs, îl ocoleau. Și cine nu-l cunoștea? De la Grigoriță, băiatul celui mai sărac pescar, până la Ana, fetița celui mai mare grădinar, toți îl priveau la fel. Da, chiar Ana, fetița grădinarului, cari era atât de bună și de frumoasă, nu-l putea suferi. Dacă așa îi era soarta.

N'avea de ce fi nefericit, micul Andrei?

Cu venirea primăverii, însă, parcă ceva neobișnuit se produse în el. Mai cu seamă în ochii aceia șterși de altădată, se așternu o lucire deosebită. Din ea se lăsa un val de lumină curată, veselă, ispititoare, acoperindu-i toată fața, punându-i un zîmbet cuceritor pe buze, o flacăra caldă în obraji, ceva plăcut care strălucea ca mătasea, în bucelele lui neîngrijite. Nu mai eră de recunoscut micul Andrei!

Toți copiii orașelului păreau mirați când vorbeau de el:

— L-ați văzut pe Andrei?

— Nu mai e urât!

— Și e vesel!

— Și e drăguț!

Cum de se schimbase așa?

Când trecea prin crâng, iarba se făcea moale sub picioarele lui, ramurile îl atingeau ca o mângâiere, vântul îi săruta părul și paserile îi cântau atât de duios și de fermecător, încât sufletul lui împreună cu cântecul lor se făcea tot una, și se pierdea legându-se până în adâncurile misterioase ale pădurii.

Iar în grădină, când trecea printre flori toate se aplecau să l'privească și să se alipească de el. Mixandrele cu ochii lor frumoși parcă-i șopteau:

— Andrei...

Liliacul ca prin vis îngâna:

— Andrei.

Iar trandafirii îl strigau din tot sufletul:

— Andrei?

Când îl zări, Ana rămase uimită. În adevăr, Andrei

părea de nerecunoscut. Era îngrijit, zimbitor, drăguț, și mai ales acca lumină deosebită, care parcă pornea din adâncul sufletului și-l înfășura ca într'o mantă vrăjită, îi dădea o putere neînțeleasă, ce atrăgea toate sufletele din jurul lui. Glasul îi eră dulce și melodios, vorbele păstrau ceva tremurător în ele, iar vieța lui, mică și neînsemnată până aci, părea că-i umflă pieptul de dorințe și avânturi necunoscute. Intr'atâta se schimbase încât, ea fetița mândră a celui mai mare grădinar, pentru prima oară, îl privi cu bucurie printre straturile cu flori, care o iubeau ca pe regina lor.

Și cum toți se mirau de această schimbare, repede se răspândi vorba în tot orașelul că micul Andrei păstrează o taină. De sigur că era o taină, cu puterea căreia se făcuse această minune, altfel nici nu putea fi. Dar ce taină anume, cine ar fi putut spune?

Toți ar fi dorit s'o afle și mai ales Ana, căci soarta pare a fi dat celor frumoase, adeseaori, foarte multă curiozitate. Așa că a doua zi, când îl zări, îi întinse mâna ei albă de păpușă și împreună ocoliră, rînd pe rînd, aleiele îmbălsămate, de pe care toate florile, cu gătelile lor felurite, dar cu glasurile la fel, îl strigau pe Andrei. Șoaptele lor dornice, pasionate, ademinitoare, cădeau ca o mângâiere îndepărtată în sufletul lui și ca un regret neînțeleș în sufletul Anei. Altul era acum sărbătorit, chemat și dorit. Dar privindu-l mereu înțelegea că așa trebuia să fie. Mâna lui caldă ce ținea mâna ei mică, zîmbetul lui senin pe care-l împărțea tuturor, și acea minunată lumină ce i se revărsa din ochi, o făceau și pe ea să se creadă în rîndul florilor care-l strigau înamorate.

Ce taină neînchipuit de frumoasă păstră Andrei, de vreme ce totul în jurul lui eră altfel ca de obicei? Dar cu cât înaintau, cu atât lumina ce i se revărsa din ochi, sau din suflet — cine știe? — o învăliuă tot mai mult și pe Ana. Și atunci florile începură s'o strige și pe ea. În urma lor, numele ei și numele lui, repetat de sute de flori, răsuna rînd pe rînd, și alte-ori împreună, ca o muzică îmbătătoare pe care adierea vântului o ducea tot mai departe, trecând-o prin fiecare firicel de iarbă, parfumându-i fiecăruia sufletul în taină și dându-le tuturor strălucirea dragostei adevărate.

Multe zile se plimbară astfel, amândoi, până când într'o seară, un glas necunoscut, care nu se știe de unde venea, chemă cu atâta stăruință pe micul Andrei, în cât porni și nu se mai întoarse.

Porni și nu se mai întoarse.

Toți copiii îl căutară fără să-l afle, toți fură mâhniți, iar taina lui rămase necunoscută. El plecase împreună cu taina lui. Crângul, vântul și florile tăceau ca și cum i-ar fi cunoscut ascunzătoarea și tăcute priveau la întrebările Anei. Totuși într'o zi, cum ea ședeă pierdută într'o tufă de liliac alb, auzi din graiul florilor, care n'o zăreau, că micul Andrei doarme sub o piatră grea, la marginea orașelului.

— Mă voi duce să-l găsesc, își zise ea.

Și cum se însură, porni spre marginea orașelului, printre căsuțele rare și grădinile întinse, care o înto-

vărășeau de-oparte și de alta a drumului. Pasul ei ușor săltă plin de nerăbdare, inima ei mică bătea plină de dorință, buzele ei trandafirii erau încremenite de așteptare. Și cum mergea, seara îi privi obrazii și crezută că e o garoafă.

— Unde te duci?

— Să aflăm taina micului Andrei, răspunse Ana, pătrunsă de glasul serei.

— Merg și eu cu tine; și se așază în ochii ei frumoși ca o putere plină de taină.

Mai departe, umbra îi atinse mânele ei albe, crezută că sunt niște flori de crin, și o întrebă:

— Unde vă duceți?

— Să aflăm taina micului Andrei, răspunseră odată și ea și seara din ochii ei.

— Merg și eu cu voi, și umbra i se așază în păr.

Iar mai departe, vântul îi sărută gura, crezută că e o floare de vanilie și-i șopti:

— Unde te duci?

— Să aflăm taina micului Andrei, îi răspunseră seara și umbra.

— Luați-mă și pe mine.

— Nu, îi răspunse Ana, prea ești vorbăreț. Dar vântul nu se lasă, tot timpul se ținu de ea, îi șopti la ureche, îi flutura șuvițele de păr în care ședeă umbra, îi mângâie ochii din care privea seara, și pe nesimțite ajunse în fața unei porți înalte și vechi.

«Aici trebuie să fie», se gândi Ana. Seara o trecu pe de-asupra porții, vântul dădu un ocol în jurul pietrii liniștite sub care dormea micul Andrei, iar umbra o strecură încet sub piatra umedă și de aci sub pământ. Când ajunse Ana în fundul groapei, își duse mâna la ochi, căci o lumină dulce și prietenoasă acoperea și fața și mânele și hainele, neatinse, ale micului Andrei, ce părea că doarme. Locul în care ședeă culcat, nu era nici strâmt, nici trist, nici rece, cum crezuse ea, ci totul era în puterea unei vraje ascurse, izvorând odată cu lumina aceia neasemănată, întocmai ca în alcele cu flori, de sub genele lui lăsate în jos. Pe piept ca un talisman, Ana îi zări o cutiuță mică de argint, deasupra căreia se găsea încrustată o piatră mare de rubin, ca o privire de sânge.

Acum trebuia să zacă taina pe care o căuta.

Și în adevăr, mâna ei hotărâta o luă și o deschise. Vântul care rămăsese afară, o strigă, din când în când, ca și cum i-ar fi spus să se grăbească. Seara, care rămăsese sub piatră, tăcea îngândurată. Iar umbra, care pătrunsese cu dânsa, în fața acelei minunate lumini, i se ascunse și mai mult în păr.

Din mijlocul cutiuții de argint se revărsară o mulțime de capete de panglici pe care Ana începuse să le scoată afară. Scoase din ele un șir de panglici negre ca și amintirile lui. Apoi scoase alte panglici de un roz șters și de un alb îngălbenit, ca și sărmenele lui visuri. Scoase apoi panglici de toate nuanțele de verde ca și speranțele lui. Și când se uită în cutie nu mai era nimic.

Ba nu, în fund de tot, i se părură că zărește un ac subțire și când îl scoase văzută că era o rază. Se gândi

s'o arunce și pe ea, dar atunci pieptul nemișcat al micului Andrei scoase un gemăt atât de dureros, în cât înfioră și mâna Anei și umbra și seara și vântul. Ea o privi în tăcere, o învărti printre degetele ei albe, ca o jucărie, o apropie și o depărtă de cutiuță, căută s'o îndoiască, s'o rupă: și astfel băgă de seamă că lumina aceia minunată scădea în ochii celui ce dormea, când îndepărtă raza și-i întunecă fața, iar pieptu-i suspină cu atâta putere, în cât ai fi crezut că i se rupe.

Mult timp privi Ana gânditoare, în fața ei, ca și cum ar fi căutat să înțeleagă mai mult de cât ceia ce se vede.

Această rază ascunsă îi dăduse toată strălucirea, ea îl făcuse dorit, iubit, atras de tot ceia ce trăește. Ea îi pusese în suflet acea căldură puternică și în ochi și pe față lumina celei mai înalte bucurii. Ea îi făcuse vieața o poveste, îi descoperise minuni nevăzute mai înainte, îl făcuse părtaș la acea muzică măreață și îmbătătoare, pe care natura o revarsă în jurul nostru prin glasurile ei nesfârșite. Ea îl robise robind pe alții.

Această rază, care-l făcuse să răspundă cu zâmbete celor ce-l prigoniseră atâta cu sufletul lor strimt, care-l ridicase de asupra oricărei suferințe pe pământ, și care acum îi făcea, din locuința lui îngustă, o baie largă de lumină, ce-l lăsa să viseze neatins de mâna rece și distrugătoare ce chinuște toate trupurile sub pământ, care țesca în jurul lui o pânză de farmec și de mister, care-l ocrotea, îl apăra, îl transfigura,—era singura lui putere. O rază, o singură rază!

Dar ce putea să aibă într'însa această rază?

Și Ana, fără să știe cum, o puse la ochi și privi, ca pe o punte de aur, până la capăt. Acolo, drept în fața ei, se zări pe ea însăși, atât de frumoasă, atât de bună, atât de ertătoare, atât de cuminte, atât de zâmbitoare, atât de supra-omenească, încât rămase neclintită și o clipă își simți sufletul sguduit ca de o putere fără margini.

Toată ființa ei, dar așa cum nu fusese nici odată în realitate, trăia în raza aceia.

Apoi fără ca vântul care asculta, să poată auzi ceva, fără ca seara care se gândea să poată înțelege ceva și fără ca umbra ascunsă în părul ei, să poată vedea ceva, lăsă raza să cadă în cutiuța de argint și cele două pleoape subțiri căzură și ele tremurând, în jos, odată cu privirile ei mute.

Iar gândul, ca o săgeată ascuțită îi încremenii în suflet: Ea știa acum taina micului Andrei.

Tg. Jiu.

Mihail Cruceanu.

F I D E S

*Când strălucea apusul 'mpurpurat
Și plopul părea aur nepălat,
Șoptind către copil mama i-a spus:
Așa e-un codru 'ntreg în ceruri sus.*

*Copilu 'n somn visează crengi de aur,
Și pomi de aur, codri 'ntregi de aur;
În timp ce, negru 'n noaptea fără lună,
Sărmanul plop se sbuciumă 'n furtună.*

(În românește de C. P.)

Giovanni Pascoli.

REGINA YSABEAU

Pe la 1404—(o iau așa de departe numai ca să nu-mi supăr contemporanii) — Isabeau, soția regelui Carol VI, regentă a Franței, locuia la Paris în vechea clădire Montagu, un fel de palat cunoscut mai mult sub numele de Hôtel Barbette.

Acolo se puneau la cale faimoasele lupte cu facile pe Sena; se dădeau nopți de gală, concerte, banchete, fermecate atât prin frumusețea femeilor și a tinerilor seniori cât și prin luxul nemai auzit pe care-l desfășură acolo curtea.

Regina tocmai dăduse la iveală acele rochii «à la gore» cari lăsau să se întrevadă sânul printr'o rețea de panglici împodobite cu pietre scumpe, precum și pălăriile acelea din pricina cărora trebui să se ridice cu câți-va coți bolta porților feudale. În timpul zilei, locul de întâlnire al curtenilor (care se găsea aproape de Luvru) creă sala cea mare precum și terasa cu portocali a argintarului regelui, jupân Escabala. Se jucau de-a ineluș-învârtecuș iar, câteodată zarurile se rostogoleau pe mize în stare să aducă foametea prin provincii. Se risipeau cu câte puțin averile nemăsurate adunate, cu atâtea neazuri, de economul Carol V. Dacă scădeau finanțele apoi se puneau să mărească dijmele, angara-lele, beilicurile, clăcile, ajutoarele în bani, sechestrile, birurile nedrepte și cămăritul până ajungeau oamenii la aman. Toate inimile ereau pline de bucurie. Tocmai în zilele acestea însă, stând pesomorât de o parte și trebuind să înceapă a desființa, în ținuturile sale, toate aceste biruri grozave, Jean de Nevers, cavalier, senior de Salins, conte de Flandra și d'Artois, conte de Nevers, baron de Réthel, palatin de Malines, de două ori pair al Franței și decan al pair-ilor, văr al regelui, soldat care trebuia să fie numit de către Conciliul dela Constance, ca *singurul* cap al armatelor și de care va trebui să-i asculte toți, orbește, cel d'ântâi mare feudatar al regatului, cel d'ântâiu supus al regelui (care nu este, el însuși, decât cel d'ântâi supus al națiunii), duce moștenitor de Bourgogne, viitor erou la Nicopole—și al acelei victorii dela Hesbaie unde, părăsit de Flamanzi pe câmpul de bătăc, își câștigă vitejeasca poreclă de *Fără-Teamă* înaintea întregii armate, mântuind Franța de-un dușman și dintre cei d'ântâi;—tocmai în zilele acestea, spuneam, fiul lui Filip Îndrăznețul și al Margaretei II, Ioan Fără Teamă, înfârșit, se gândea de pe acum să înfrunte, trecându-l prin foc și sabie, pentru a mântui Patria, pe Henric de Derby, conte de Hereford și de Lancaster, al cincilea după nume, rege al Angliei, și care, — atunci când capul său fu pus la preț de către acest rege,—nu dobândi din partea Franței decât numele de trădător.

Se încercau toți cu stângăcie la cele d'ântâi jocuri de cărți aduse de peste hotare, de câteva zile, de către Odette de Champ d'Iiver.

Se făceau prinsori de orice fel; se bea acolo vinuri din cele mai bune dealuri ale ducatului Bourgogne. Vinurile de Tenson noi, de Virelais ale ducelui d'Or-

léans (unul din seniorii Floarei de Crin¹⁾, care se înnebunește mai mult după versuri frumoase) se ciocneau în clinchet. Se vorbea de mode și de arme; adesea se cântau cântece fără perdea.

Fata acelu bogătaș, Bérénice Escabala, creă o copilă drăgălașe, din cele mai frumoase. Surâsul ei fecioresc atrăgea rojul cel atât de strălucitor de gentilomi. Eră însă îndeobște cunoscut că grația cu care ea primea creă deopotrivă aceeaș pentru toți.

Într'o zi, se întâmplă că unui tânăr senior, vidamul de Maulle, care erea pe atunci favoritul reginei Isabeau, îi trăsni prin cap să-și dea cuvântul său (după ce băuse, se înțelege!) că va birui nevinovăția de neînfrânt a ficei acestui jupân Escabala; pe scurt, că ea va fi a lui într'un timp cât mai apropiat.

Lucrul acesta îl spuse în mijlocul unui grup de curteni. În jurul lor auiau râsetele și refrenele timpului; zgomotul însă nu acoperi frasa imprudentă a tânărului. Prinsoarea primită în ciocnirea paharelor, ajunse până la urechile lui Ludovic d'Orléans.

Ludovic d'Orléans, cumnatul reginei, se bucură de cinstea, încă din cele d'ântâi timpuri ale regenții, de-a fi iubit de către ea cu o dragoste pătimașă.

Eră un prinț strălucitor și ușuratec, dar din cei mai siniștrii. Eră între Isabeau de Bavaria și el, oarecari înrudiri de firi cari făceau ca adulterul lor să semene cu un incest. În afară de otava caprițioasă a unei gingășii veștede, el știu să-și păstreze, în inima reginei, un fel de afecție degenerată care erea mai mult între ei un pact decât o simpatie.

Ducele supraveghiă pe favoriții cumnatei sale. Când intimitatea unuia din amanți părea că devine primejdioasă influenței pe care el ținea s'o aibă asupra reginei, nu mai alegă în ce privește mijloacele de a aduce între ei o ruptură aproape totdeauna tragică; chiar dacă unul din aceste mijloace ar fi trebuit să fie păra.

Vorba de mai sus i-o făcu deci cunoscută prin grija sa, prietenei regești a vidamului de Maulle.

Isabeau surise, își bătù joc de vorba aceasta, și părù că nu-i mai dă nici o atenție.

Regina își avea vracii ei cari îi vindeau secrete din Orient bune de întăritat focul dorințelor aprinse față de ea. O nouă Cleopatră, ea era o mare istovită, făcută mai mult pentru a oblădui amoruri în fundul vre-unui castel sau pentru a da tonul la modă unei provincii, decât ca să se gândească la mântuirea pământului țării împotriva Englezilor. Cu prilejul acesta, însă, ea nu se mai sfătui cu nici unul din vraci, — nici chiar cu Ar-naut Guilhem, alchimistul ei.

Într'o noapte, câțva timp după aceasta, vidamul de Maulle era împreună cu regina, la Hôtel Barbette.

Era târziu; oboseala plăcerii adormise pe cei doi amanți.

De-odată, vidamului de Maulle i se părù că aude în Paris, sunetele clopotelor trase cu lovituri răspicate și lugubre.

1) Ornament care caracteriză vechile steme ale regilor Franței (*nota trad.*)

Se sculă.

— Ce-i asta? întrebă el.

— Nimic. — Lasă!... răspunse Ysabeau, veselă și fără să-și deschidă ochii.

— Nimic, frumoasa mea regină? — Nu-s cumva clopote de-alarmă?

— Da... se prea poate. — Ei și, prietene?

— A luat foc vrc-o casă.

— Tocmai aceasta visam și eu, zise Ysabeau.

Un surâs de mărgăritare întredeschise buzele frumoasei care dormită.

— Ba chiar, în visul meu, urmă ea, chiar tu erai cel care-i dădea foc. Te vedeam aruncând o lumânare în grămada de ulei și de pac, puiule.

— Eu?

— Da!... (Ea trăgăni silabele, lăncezitor). Dădeai foc la casa lui jupân Escabala, argintarul meu, știi tu, ca să câștigi prinsoarea de alaltăeri.

Vidamul de Maulle își deschise ochii pe jumătate, cuprins de o neliniște nedeslușită.

— Ce prinsoare? Nu cumva dormi încă, îngerășul meu?

— Prinsoarea că vei fi amantul fetei lui, Bérénice aceea mititică, cu ochii atât de frumoși!... Oh! ce copilă bună și drăguță, nu-i așa?

— Ce tot spui tu, scumpa mea Ysabeau?

— Nu m-ați înțeles de loc, domnule? Visam vă spuneam, că ați pus foc locuinței argintarului meu pentru a pune mâna pe fata lui, în timpul focului, și să v-o faceți amanta dv., pentru ca să câștigați astfel prinsoarea.

Vidamul privi în jurul său, în tăcere.

Zara unui foc îndepărtat lumină într'adevăr, vitralurile odăii; reflectul purpuri în sângera blănurile de hermină ale patului regal; florile de crin ale stemelor precum și acelea cari se istoveau de moarte în vasele de smalt deveneau roșiatice! Și roșii, de asemenea, erau cele două cupe, pe un dulap încărcat cu vinuri și cu fructe.

— Ah! mi-aduc aminte..., zise, cu gura pe jumătate, tânărul; e adevărat; vream să atrag privirile curtenilor asupra acestei fete pentru a le înlătură dela ferircirea noastră! Dar ia uită-te, Ysabeau: să știi că e un foc mare, flăcările se 'naltă în partea dinspre Luvru!

La cuvintele acestea, regina se rezemă în coate, privi țintă și fără să vorbească, pe vidamul de Maulle, clătină din cap; apoi, nepăsătoare și zâmbitoare, puse, pe buzele tânărului, un sărut îndelung.

— Astea să le spui meșterului Cappeluhe, când vei fi tras la roată de el, în piața de Grève, zilele astea!— Ești un incendiar afurisit, dragul meu!

Și cum miresmele cari eșeau din trupul ei oriental amețeau și ardeau simțurile până a-i lua puterea de a gândi, ea se strânse alături de el.

Clopotele de alarmă continuau; în depărtare, se putea auzi strigătele mulțimii.

El răspunse, glumind:

— Dar trebuie să se mai dovedească crima.

Și o sărută.

— Să se dovedească, răutăciosule?

— Fără îndoială.

— Ai putea tu să dovedești numărul de sărutări câte ai primit dela mine? Ar însemna să te apuci să numeri fluturii cari zboară pe o noapte de vară!

El privea pe amanta aceasta arzătoare — și atât de paidă!—care îi dăduse deliciile și abandonul celor mai minunate voluptăți.

O luă de mâna.

— De-altfel, va fi foarte ușor, urmă tânăra femeie. Cine avea interes să se folosească de un foc pentru a fură pe fata lui jupân Escabala? Numai tu. Ți-ai dat și cuvântul în prinsoare! Și pentru că n'ai să poți spune nici odată unde erai când a luat foc?... Vezi, că-i de ajuns atâta, la Châtelet, ca pricină a unui proces criminal. Are să se facă cercetări mai întâi, și apoi... (ea căscă încetisor) e treaba torturei.

— N'ași putea eu să spun unde am fost? întrebă vidamul de Maulle.

— Se 'nțelege, pentrucă, încă de când trăia Carol, VI, tu ai fost mereu la ora aceea, în brațele reginei Franței, ce copil ești!

Moartea se ridică, într'adevăr, îngrozitoare, din cele două părți ale învinuirii.

— Așa e! zise vidamul de Maulle, sub farmecul privirei blânde a prietenei sale.

El se îmbătă îmbrățișind talia aceasta tânără îndoită sub părul cald, roșiatic ca aurul ars.

— Astea-s visuri, zise el. O viață-mi ferice!...

Făcuseră muzică în seara aceea; citola-i era aruncată pe o perină; o coardă se rupse singură.

— Culcă-te, îngerul meu! Ți-e somn! zise Ysabeau atrăgând cu moliciune, pe sânul ei, fruntea tânărului.

Sgomotul instrumentului îl făcuse să tresară; îndrăgostii sunt superstițioși.

A doua zi, vidamul de Maulle fu arestat și aruncat într'o celulă din Grand Châtelet. Judecata începù după învinuirea proorocită. Lucrurile se petrecură întocmai cum îi fuseseră vestite de augusta fermecătoare «a cărei frumusețe eră atât de puternică încât ea trebuia să supraviețuiască amorurile sale».

Ii fu cu neputință vidamului de Maulle să găsească aceea ce în termeni de justiție se numește un *alibi*.

Osândirea la roată fu rostită, după cazna făcută mai dinainte, ordinară și extraordinară, în timpul interogării.

Pedeapsa incendiarilor, vâlul negru, etc, nimic nu fu înlăturat.

Atâta numai, că un incident straniu se produse la Grand Châtelet.

Avocatul tânărului aveă pentru acesta o mare afecție; lui îi mărturisise totul.

În fața nevinovăției vidamului de Maulle, apărătorul se făcu vinovat de o faptă croică.

În ajunul execuției, veni în celula osânditului și-i înlesni fuga mulțumită robei sale. Pe scurt, îi luă el locul.

A fost acesta, într'adevăr un om cu o inimă din cele

mai nobile? A fost vre-un ambițios care jucă o partidă îngrozitoare? Cine va putea ști vre-odată?

Prăpădit și ars de torturi, vidamul de Maulle trecu granița și muri în pribegie.

Avocatul însă fu păstrat în locul lui.

Frumoasa prietenă a vidamului de Maulle, aflând de fuga tânărului, încercă însă o mare supărare.

Îla nu voi să recunoască pe apărătorul prietenului ei.

Pentruca numele vidamului de Maulle să fie șters dintre cei vii, ea porunci îndeplinirea *oricum ar fi* a sentinței.

Așa că avocatul fu tras la roată în piața de Grève în locul vidamului de Maulle.

Rugați-vă pentru dânșii.

(în românește de *Const. Beldie*)

Villiers de l'Isle-Adam

MOTANUL LUI DICK BACKER ●

Un prieten al meu, care timp de 18 ani dusesese ca și mine, o viață de lipsuri și de muncă, eră unul din acele spirite care poartă răbdător crucea anilor grei de exil. Il chemă Dick Backer și eră lucrător de mine în Dead House Gulch. La 46 ani albise și i se sbâr-cise fruntea; nu prea aveă educație: se îmbracă țără-nește și mâinile lui pătate arătau ocupațiunea ce aveă; dar inima lui, eră de un metal mai prețios decât cel pe care-l scoteă din fundul pământului; eră mai prețioasă, chiar decât cele mai strălucitoare monede de aur.

Așa greoi și grosolan cum eră, totuși nu puteă să uite pierderea unui motan genial, singura ființă ce avusese pe lângă el; căci tre-lue să spun că Dick Backer n'aveă nici soție nici copii și ca tot omul care se găsește în asemenea condițiuni, simțise nevoia de a iubi pe cineva, de a-l îngriji, de a-l apăra.

Norocul căzuse pe motan. Prietenul meu vorbeă totdeauna de agerimea motanului său, pe deplin convins că acest animal aveă în el ceva omensc, ași puteă zice ceva aproape supranatural.

Într'o zi el ne povesti despre el următoarele:

«Domnilor, am avut odinioară un motan pe care-l chemă Tom-Quarz, dacă ar mai trăi l-ați admira de sigur tot așa cum făcea toată lumea din vremea aceea; l-am ținut 8 ani căci într'adevăr eră cel mai distins motan, din câți am văzut.

«Eră cenușiu și aveă mai mult simț decât toți minierii din câmpul nostru; de-o demnitate fără seamă, n'ar fi îngăduit nici cea mai mică familiaritate chiar guvernatorului din California.

«Niciodată nu s'a înjosit să prindă un șoarece; eră mai presus decât ceilalți din rasa lui, cari practicau acest meșteșug.

«Numai mina și secretele ei îl interesau. Cunoștea viața lucrătorilor și multe alte lucruri pe care nici un seamăn de-al meu nu le știe; mirosea locurile și sgăriă pământul în urma noastră când umblam în cercetare; mergeă după noi și ne-ar fi urmat neconținut; căci încă odată, vă spun, aveă simțul, mirosul, admirabil dezvoltat.

«Când porneam să căutăm aur, motanul meu își rotea bolșorul în jurul lui și când presimțirile sale nu erau bune, ne priveă cu un aer umilit, ca și cum ne-ar fi zis: «Vă rog să mă iertați, dar mă întorc acasă»; și porneă cu nasul în vânt spre câmp.

«Când din potrivă terenul îi plăcea, așteptă cu un aer liniștit și recules, prima spălătură a aurului; dacă vedeă 6 sau 7 grăunțe eră fericit; se culcă pe hainele noastre și sforăia până ce scuturam vestmintele ca să-l deșteptăm.

«Dar într'o zi, în câmpul nostru se întâmplă o mare mișcare. Setea de aur produse un fel de friguri și fiecare în prada lor începu să găurească pământul, să-l sondeze; în loc să mai vânture nisipul cu lopata ei puseră praful de pușcă să răscolească adâncimile; suprafața fu părăsită și toți începurăm a găuri straturile de cuarț aurifer.

«Când deschiserăm primul puț, Tom Quarz, foarte uimit părea că se întreabă: «Ce drăcie mai e și asta?» El nu văzuse niciodată pe nimeni lucrând în chipul acesta; nu înțelegeă nimic și rămăsese cu gura căscată; lucrul ăsta nu-i intră în cap și-i păru curată nebunie. Vezi că motanul nu disprețuia din adâncul sufletului inovațiunile și nu puteă mai ales să și le explice.

«Știți cu toții ce sunt tradițiile și ce putere au obiceiurile vechi chiar când au ruginit. Totuși încetul cu încetul, Tom Quarz începu să se mai împace cu aceste invențiuni noi deși nu înțelegeă de ce găuream într'una pământul fără să scoatem măcar un coș de aur.

«Într'o zi, ne mai având încotro, se hotărî să se scoboare și el în puț pentru a-și da scama de situație. Când văzu că cheltuelile noastre se înmulțeau fără folos, făcu o mutră de desgust, se făcu colac într'un colț și adormi.

«Puțul nostru atinsese 8 picioare adâncime și pentrucă stânca eră din ce în ce mai tare, ne hotărârăm să o svârlim în sus cu dinamită.

«Pentru prima oară dela nașterea lui Tom Quarz, făceam stânca să vorbească.

«Aprinserăm fitilul și eșirăm din puț, depărtându-ne la 50 de metri.

«Din zăpăceală, și printr'o greșală neiertată uitarăm pe Tom Quarz culcat pe un sac. Câteva clipe mai târziu, văzurăm un nor de fum eșind din puț, auzirăm o pârâitură zgomotoasă și peste 4000 de tone de pietre, de fum, de sfărături, fură asvârlite în aer la o înălțime de o milă jumătate.

«Și în mijlocul acestui haos înspăimântător, pe cine credeți că văzurăm? Pe Tom Quarz cu picioarele în sus, sbârilit, strânutând și mârâind furios.

«Il pierdurăm din vedere o clipă; și de o dată o ploaie de pietre și de sfărături căzu în fața noastră; la 10 picioare departe de noi, văzurăm pe motan viu. Dar în ce hal?

«Distinsul meu Tom Quartz în momentul acela aveă o ureche întoarsă spre gât, coada lui sburlită ca un pământuf amenința cerul mânioasă, clipea din ochi nervos, era negru de praf și de fum, iar corpul lui era pătat de la cap pân'la coadă. Furăm atât de

mișcați încât nici nu puterăm să-i cerem iertare fiindcă nu găseam cuvinte ca să vorbim.

«Iși aruncă ochii pe el însuși cu o privire desgustată, și se uită apoi drept în ochii noștri ca și cum ar fi zis:

— «De sigur, vă place D-lor să vă bateți joc de un motan care n'a văzut nici odată o mină sărind în aer; dar luați aminte: nu sunt de loc de părerea D-voastră».

«Pe urmă se întoarse pe călcâie și se îndreptă spre coliba mea fără să mai zică o vorbă.

«De sigur, n'o să mă credeți, când vă voi spune că după acest accident, nici un motan n'a avut prejudecăți mai înapoiate ca Tom Quarz asupra exploatării cuarțului aurifer.

«In urmă când se decise să se mai scoboare în puț, dădu semne de-o istețime uimitoare. Ori de câte ori pregăteam vre-o explozie și eram gata să aprindem fitilul, Tom Quarz ne privea cu un aer care părea că zice: «Mă iertați Domnilor, nu?» și eșea din puț cățărându-se pe un pom. D-voastră numiți asta numai istețime; ei bine D-lor eu cred că e «inspirațiune».

— Ei! știi ceva, Domnule Backer, replicai eu; judecata motanului îmi pare explicabilă, date fiind împrejurările în care au luat naștere. Nu-i vorbă sunt și motani care au prejudecăți cu toate că n'au pățit nimic.

Ei și l'ai vindecat pe urmă de judecata asta?

— Ași! Ar fi fost imposibil. Când își puneă ceva în cap Tom Quarz nu i-o mai scoteai niciodată; avea o căpățână imposibilă — Chiar dacă ar fi sburat de 10 milioane de ori fără întrerupere, tot n'aș fi isbutit să-i scot din minte stupida prejudecată contra extragerii aurului din cuarț cu dinamita.

Mark Twain

(din englezește de D-ra * * *)

CARTI NOI

DIN PUBLICAȚIILE
SOCIETĂȚII FILOLOGICE

V. Vircol: *Graiul din Vâlcea*, 102 pg., București, Socec.

Publicațiunea d-lui V. Vircol cuprinde cercetări dialectologice întreprinse în județul Vâlcea. O introducere referitoare la *locuitori*, stabilește unele deosebiri după regiuni: «In părțile de munte ale județului, cercetarea «a avut mai mult farmec. Țăranii stăteau cu inima deschisă la vorbă, fără înconjur la câte îi întrebai, pe «câtă vreme în spre sudul județului greutatea mergeau «crescând. De unde cei dela munte se arătau mulțumii de viața și de rosturile lor, pe care și le îngrijesc bine, ceilalți te întâmpinau cu plângeri de tot «felul pentru lipsa de pământ, greutatea dărilor, tirania proprietarilor și a arendașilor». (pg. 6).

In acelaș loc ni se vorbește de influența pe care graiul vâlcean a primit-o de peste Carpați — atât în fonetică precum și în morfologie și lexic — influență explicabilă printr-o numeroasă așezare a «Ungurenilor» în părțile de Nord ale județului.

Urmează apoi un capitol de particularități fonetice; alături de forme cunoscute se dau și unele mai puțin răspândite: *linăr* (aflătoare și în țara Oltului), *buturoagă*, *livan* (=liman), *jirfă* (=jertfă) *șel* (=șes), *musciuroaie* — ori forme cu pronunțarea lui *sl* prin *sel* în: *desclușil*, *selab*, *selănină*, *selăvină* etc. (pg. 12).

Un alt capitol cuprinde morfologia: e interesantă schimbarea de gen a lui *fleacă* în *fleacă* (existente amândouă), precum și înlocuirea lui *potecă* prin *potec*; caracteristică e pentru formele verbale, formarea imperativului prin *-reț*: *băgareț de seamă*, *nu vă dareț* etc. (pg. 15).

Cu mult mai bogat se prezintă însă *glosarul*; se dau cuvinte nerelevante până acum: *pil* (=bici), *turlac* (=om gras), *zărțale*, *zarzale* (=ochelari), *teobit*, *dăhobil*=frânt de oboseală etc., — ori unele interesante ca fonetism: *laivan* (=tavan), *aricel*=ce-va, *destosăbil*=deosebit — precum se aduc interesante derivațiuni: (a) *feli* [credem însă că sensul lui e numai de a petrece anii ca fată, independent de durată, așa apare și în Țara Oltului], *murgil*: *pă-*, pe 'nserate, *râia(a)*, a căpăta râie, *săgela(a)*=a se ivi zorile, *trăian*=«albeață pe cer» și alături frumosul compus: „*viu nopții*”=puterea nopții; forme neologice: *celăratu*=acceleratul, *stanțaiie*=stație, *ramatism*=reumatism, *sonieră*=sonerie; schimbări de sens: *jidov*=om puternic ș. a.

Forma *bruș* cred că nu înseamnă numai «mușuroi de soboli» — *ci*: *ingrămădire în genere*, *bulgăre*, *bucală*, — așa apare și în Făgăraș; și tot așa, d. Agârbiceanu scrie: „*bruș de pâine*”.

* * *

Poate că ar fi și mai bine dacă în legătură cu acest glosar, atât de bogat, s'ar fi alcătuit și un studiu lexical unde formele s'ar fi studiat după normele consacrate: „*Cuvinte cu sens schimbat*”, „*forme regionale*”, „*arhaisme*”, „*neologisme*”, „*forme create*” etc.

* * *

Dar cartea d-lui Vircol excelează prin *textele* culese. D-sa le-a adunat după metoda preconizată încă de mult de d. O. Densușianu, în cât alături de texte în forme fixe (poezii populare, basme, legende), ni se dau și variate modele de graiu viu, nou.

Țăranii i-au povestit deci culegătorului, amintiri din viața lor trăită, păreri despre oamenii ce i-au cunoscut, despre vremea în care ne aflăm, înfățișând — în cuvânt vibrător uneori — suferința în care stau.

Iată ce se spune într'un loc despre Cuza: [spre a fi cât mai complet d. Vircol reproduce și comunicările date de d-sa în «Graiul nostru»]:

«Domnu Cuza a dezrobit clăcașii, că făcea câte douăsprezece zile de clacă la proprietar, da câte 40 de bani «de vacă de ierbărit, 40 de porc, câte zăce bani de fic, «care oaie și de capră, din zece una productul, fânul din «cinci una. Domnu Cuza, să-i fie sufletul sfânt și țărâna ușoară că ne-a dezrobit de așa sarcină ce-am «avut-o la proprietar și vedem astăzi că proprietari «ăștia a îngreonat dările. Acuma l'a destronat di pe

«tron, fiindcă ne-a făcut binele nostru, la țărani, la țărani» (pg. 78).

Iată și o pagină din istoria învățământului nostru inferior :

«Învățam pân' ă'n prânz la lețai; din prânz înainte «la năsăp cu deștiu. Aviam năsăpăriță închisă la măr-«gini, pus năsăp într'ansa; și aveam tablă la părete «făcută cu tibișir și spunia lețaiia, să uita la tablă așa «și făcua pe năsăp. Noi scriam pă tablă să iei pă nă-«săp. Ereau băngi. Cercu dă fier era la părete; acolo «puneam tabla dă mucava și scriam litere de tipar. «Înăuntru ședea copii. Dacă scria cu deștiu întâi loa «panachidă ca să nu străce condee multe». (pg. 60).

Iar rândurile ce vin înfățișază un atât de cunoscut adevăr incheind printr'un dureros strigăt : «Lumea «s'a mulțit și pământu estă tot ăla și noi nu putem «să ne mai hărănim. Noi nu mai avem unde să trăim, «că ne-a strâns până nu mai putem. Abi sufletu-l «avem. Lucrez io toată vara la proprietar și dac'aș «avea și io un pogon sau doo de loc chiar la dănsu, «nici pe ăla nu mă lasă să-l muncesc. Să-i fiie munca «cîntăi a dumnealui ș'apoi să facem și noi p'a noastră. «Iar munca noastră am pierdut'o și pântru asta suntem «datori la guvern, că nu ne putem înlesni cu propie-«tari. Cum să mai suflețim noi?» (pg. 79).

Acesta e chipul în care d. Vircol a știut să ajute la dezvoltarea studiilor noastre de dialectologie.

Titu Dinu.

DISCUȚII

ÎNȚIMPINARE LA ARTICOLUL D-LUI A. D. XENOPOL

Domnule Director,

La darea de seamă făcută de d. A. D. Xenopol despre lucrarea mea «Contribuții epigrafice la istoria Creștinismului daco-roman» în Nr. dela 17 Aprilie c. al „N. R. R.” aș avea de făcut, *printre altele*, mai ales următoarele observări :

I. «Dovedirea epocii când s'a introdus creștinismul în Dacia» nu încerc a o face prin «alăturarea cuvintelor *Dumnezeu și Duminică*», cum afirmă apriat într'un loc onoratul recensent, ci prin *alle* argumente. Cetitorul le poate urmări, sper, cu destulă ușurință în cartea mea, și însuși d. Xenopol dă în această privință oare care indicații în rândurile 9 sqq. din col. II, p. 2, a revistei.

II. «Păreră că creștinismul daco-roman era de origine misionarică», nu numai că n'o susțin prin *ulterque Dacus* al lui Paulinus, ori prin «spălătorii de aur din nisipul râurilor» dela acelaș autor, ca și dela alții, cum afirmă d. Xenopol, dar chiar *combat pe cei ce-*

ar interpreta astfel, știrile respective. Care sânt argumentele mele, nu e locul să arăt aici, odată ce am făcut-o destul de pe larg în carte și cetitorul le poate găsi acolo.

III. În sfârșit afirmarea d-lui Xenopol, că nici după cercetările mele «nu putem găsi alte urme ale existenței creștinismului la Daco-Romani, decât terminologia latino-creștină a limbei românești», mi se pare că decurge din trecerea cu vederea a anume pagini din cartea mea, unde tocmai e vorba de alte «urme» decât terminologia ¹⁾.

De altfel țin să mulțănesc onoratului recensent pentru sentimentele bune ce-mi arată în articolul D-sale.

Primiți, vă rog, Domnule Director, odată cu mulțămirile mele anticipate, pentru inserarea în revista D-voastră a rândurilor de mai sus, asigurarea deosebitei considerații ce vă păstrez.

București, în 16 Aprilie 1911.

V. Pârvan.

1) Însemn cu acest prilej, că resturile monumentale creștine dela Drobeta s'au mai înmulțit încă dela punerea sub tipar a cărții mele. (Vezi noua secțiune, antică-creștină, a lapidariului Muzeului Național de Antichități).

*La Administrația revistei, în Pasagiul Soc. Imobiliara No. 3 (Intrarea prin Calea Victoriei 62 și Str. Academiei 19), se găsește de vânzare pentru cititorii noștri, cu preț scăzut :
Colecțiunea volumelor apărute din Noua Revistă Română :*

Volumele I—IV (Prima serie) cu 5 lei volumul.
Volumul V—VIII, 3 lei volumul.
Volumul IX (în curs de apariție). Abonament anual, 10 lei.

Din *Studii filosofice* vol. I, lei 5,
Vol. II—IV, 3 lei fiecare volum.
Vol V (în curs de apariție), Lei 6.

Puterea Sufletească de C. Rădulescu-Motru (scriere premiată de Academia Română), Lei 6.

Biblioteca editată de Noua Revistă Română, 15 bani volumul. Au apărut până acum :

No. 1. În zilele noastre de anarhie, de C. Rădulescu-Motru.

No. 2. Sufletul neamului nostru, de C. Rădulescu-Motru.

No. 3. Contractul muncii, de D. Negulescu.

No. 4. Frica de moarte: Sinuciderile din mizerie de N. Zaharia.

No. 5. Psihologia prostului; Prostul în viața socială; Cerșetorii în haine negre de N. Zaharia.

Callura română și politicianismul (ediția III-a Socec), de C. Rădulescu-Motru cu 75 bani (în loc de lei 1,50).

Poporanismul politic și democrația conservatoare, de C. Rădulescu-Motru. Prețul 50 bani.

Filosofia lui Henri Bergson de C. Antoniadă. 3 lei.

Eroii de Thomas Carlyle, traducere din limba engleză de C. Antoniadă. 3 lei.

ÎNSEMNĂRI

Conservatorismul și noblețea au fost puse serios în discuție și rezolvite strajnic de o gazetă românească, care apare în franțuzește, pentru a susține la noi ideea conservatoare. In-suși d-l Léon de Montesquiou Fezensac a fost pus să semneze un articol, pentru care cugetătorul conservatorismului și nobleței românești are grije să-l lămurească că „nu e un acces de democrație”. Și toți s'au putut convinge că „accesul” eră de altă natură... Inarmat cu aforismele senzaționale ale d-lui Fezensac, gazeta franceză a guvernului conservator din țara românească, cere între altele: reintronarea regalității în Franța, reintegrarea imunității pentru nobilimea care „e o instituție socială folositoare,” și declararea guvernului actual ca etern.

Vedeți, nu e numai ridicol în acțiunea nobilei gazete. Mai e și alteeva: e desvăluirea unei anumite mentalități care stăpânește discret atmosfera saloanelor celor cari ne guvernează.

Socotim că numai acolo, sau chiar numai la scara de mar-mură a cutărui „prinț” român care își resemnează jgînirea de a fi numai ministru—aflo poate găsi filosoful subțire materialul și indemnul necesar să teoretizeze necesitatea și sfînțenia nobleței. Și ar trebui să te revolți, dacă pretențiunea naivă a vorbelor, auzite dela stăpâni, nu ți-ar provoca răsul. Biata noastră noblețe! Mai bine s'ar mulțumi să se bucure de roadele materiale ce i le dau încă circumstanțele și răbdarea socială. De ce s'ar chinui să se... „teoretizeze”, când nu are nevoie. Știm greutățile nobleței—le vedem și le simțim și noi indirect; de ce însă și le înmulțește angajând și această specie nouă de slujitori: filosofil boerilor? Aceștia nu pot decât să-i încurce; sau cel mult să-i facă ridicoli.

Căci,—nu e așa?—se poate face politică conservatoare și fără „noblețe”.

Opriți-vă domnilor, filosofil,—vă compromit. —Q.—

Domnul Cuza răspunde... — D-l Cuza răspunde în fine la broșura d-lui Socor care îl acuzase de plagiat și-l așternuse pe tradiționalele două coloane. Trebuie să recunoaștem că răspunsul e abil; doar nu de geaba s'a îndeletnicit atîta vreme d-l Cuza cu studiarea subtilităților Talmudului. D-sa revendică originalitatea de sistematizare logică și documentația științifică a lucrării sale despre Poporație. Inșă cine a citit broșura d-lui Socor știe că alte două erau principalele acuzații aduse: Incorectitudinea felului de a citi, care ducea la un amestec compromișător între ideile personale ale autorului și ideile autorilor quasi-citați; și apoi formulația imprumutată a legii poporației, care încoronează întreaga operă.

La aceste două puncte d-l Cuza răspunde în tangentă. La primul spune că, firește, elementele construcției sale logice nu pot fi absolut originale, ci sunt scoase din materialul științific general al vremilor noastre; așa este; dar broșura d-lui Socor dovedește tocmai că această afirmare nu se evidențiază de loc din modul de a citi al d-lui Cuza, care lasă să se înțeleagă că chiar elementele construcției științifice sunt în cea mai mare parte originale. Cele două coloane o dovedesc pe deplin. Răspunsul e foarte just; decât nu se potrivește.

La al doilea punct d-l Cuza răspunde că formulația sa a legii poporației trebuia să cuprindă elementele până atunci intrate în știință ca critică a formulației lui Malthus, dar că ea e o sintetizare nouă, pe alte căi făcute, decât sintetizările anterioare. Broșura dovedește că chiar formula fusese dată de altul și că d-l Cuza nu a schimbat în ea decât un termen. Atunci...?

Rămâne d-lui Cuza originalitatea, pe care o reclamă, de sistematizare și aplicație a unor lucruri pătrunse de mult

în studiile de Economie politică; această originalitate poate fi cea a unui compilator, a unui recensent sistematic; dar nu a unui cercetător ce duce mai departe adevărul.

Iată punctul unde trebuie concentrată toată atenția discuțiunii.

În notița noastră precedentă uram d-lui Cuza succes; acum îi urăm cu aceeași sinceritate—curaj. —C.—

Influența lui Nietzsche asupra tinerei generații franceze. — *La Grande Revue* a pus întrebări tuturor celor pe cari îi socotește că ar reprezenta cultura franceză în generația tânără, asupra înrîvirii de care aceștia s'or li bucurând din partea marelui cugetător.

Răspunsurile primite, multe și de toate felurile, au fost clasate după cum urmează: 1) Influența lui Nietzsche exista ea oare? Cei cari o proclamă și cei cari o neagă.—2) Cei cari văd în Nietzsche un literat.

Dintre cei întrebați unul singur își revendică epitetul de „nietzschean”: „Serierile sale, sunt pentru mine aceea ce biblia e pentru Protestanți” esclamă Benoit-Hanappier. Marius Ary-Leblond, romancier colonial, premiat al Academiei de Goncourt, răspunde: „Visez un Anti-Nietzsche, o încercare de morală egalitară”. Nietzsche nu e pentru dînsul decât un „mare liric cerebral, foarte saxon, cu toate că cultura lui franceză i-a mai retezat din instinctele prusiane, i-a rafinat histeria-i nemțească, dar mai întâi de toate un cărturar, ba chiar un pedant, elev al profesorilor de istorie germană; paginile sale sunt adesea comentarii dyonisiace, (dar fidele) a lui Mommsen, Sybel, Treitschke, etc...”

Între aceste două extreme, găsim alt romancier tânăr iarăși un premiat al Academiei de Goncourt: Francis de Miomandre, care numește pe Nietzsche un „libérateur d'entraves”; altul îl numește un „maestru al clasicismului”; altul un „tonic”... și altul în fine o „tranzicție necesară”.

Patru inși au mărturisit că n'au cetit de loc pe Nietzsche...

Romain Rolland ne spune că Nietzsche nu i-a cauzat altă surpriză decât aceea de a fi regăsit în el anumite idei pe cari le avea și el de mai înainte... și că nietzscheismul e de când lumea... Se leapădă de orice simpatie.

În definitiv, ancheta ajunge la rezultatul următor: „Se pare, în totul, că aprecierile cele mai favorabile ne-arată la cei întrebați mai multă ingeniozitate decât pasiune... În ce privește opinia mijlocie, ea s'ar putea rezuma în acești doi termeni: indiferență, neîncredere”. —L. R.—

„Das moderne Berlin”.—Lucruri deși nu tocmai noi, totuși neașteptate prin faptul că le scrie un gazetar german, găsim într'un foileton din *Bukarester Tagblatt*. Articolul e intitulat *Berlinul modern*, și reproducem părțile mai caracteristice:

Străzi peste tot noi și albe împodobite cu verde; case prea simetrice și rigide; așa îmi părî Berlinul când l'am văzut pentru întâia oară și impresia aceasta, nu s'a schimbat mai târziu. Berlinul e un oraș prea nou. Cum ajungi acolo, par'că te apucă un dor după ceva vechiu, o dorință stupidă de a vedea ziduri năruite în care să fi trăit și să fi suferit oameni. Dorința rămâne neîmplinită. Vezi tot așa de puțin case vechi ca și suferințe omenești. Sărăcia stă pitită, mahalalele ei se ascund, sălaşurile ei nu se văd. Peste tot numai case albe care se țin lanț... Tot așa și cu monumentele publice; par urâte numai fiindcă sunt noi. Urmașii noștri le vor găsi falnice și nu așa de greoaie dacă le vor vedea după un secol arse de soare...

În Germania, ordinea e nedespărțită de armată. De aceea Berlinul este un oraș așa de milităros și disciplinat. Numirile

stradelor amintesc numai bătălii; statuile înfățișează generali, soldații mișună pe uliți și păzesc statuile. Până și copilașii au ceva marțial în apucături. În cercurile distinse dai numai de ofițeri; căci ofițerul german e mândru de uniforma lui. Pe uliți te împedici numai de militari răzleți sau în cărduri. Pretutindeni o simpatie vădită inconjoară armata... Berlinezul e până în fundul sufletului credincios regelui; e afară din cale mândru de orașul și țara lui, opera Regelui său. Numai cât s'arată Kaiserul și simți că e privit nu numai cu simpatie ci cu lăcomie. Berlinul ca și toată Germania modernă se întrupează în Wilhelm II. Kaiserul și armata sunt una; armata și monarhia sunt stâlpii și chezașia ordinii. Ele au făurit nu de mult puternicul popor și au făcut din acest oraș nou un oraș mare. Kaiserii nu pot fi despărțiți de capitala și țara lor. Și într'aceasta stă puterea acestui popor...

Oh, Paris, Paris!... exclamăm și noi ca Daudet din moara lui. — Z. Z. —

Telefonistele.... — Vălvă mare în toată Țara Românească, căci a „a patra putere“ dusese până în cele mai îndepărtate puncte ale influenței sale, vestea dezertării celor trei (pentru ocazie) surori. Titluri senzaționale: *Interview cu M-me Popescu. Amănunte picante; Ce spune portarul de la Hotel America; Ce intenții are Domnișoara Cocăneanu? Cum au petrecut seara cele trei eroine...* și așa mai departe.

Pentru ce?

Pentru că fu vacanță și coloanele imaculate ale gazetelor stau deschise ca gura unui slinx, așteptând să li se arunce

proza? Nu, ferească Dumnezeu! Ci pentru că însuși cazul e interesant, e emoționant, e unic! *Trei telefoniste*, amețite de eternul zbârnăit al soneriilor și neîncetatul cântec al numerelor fracționare, s'au trezit devenind ele însăși *numere*, — numai cu numărător de astă dată — pe scena unui varieteu American din Europa, și anume de la... Sofia și făcând să zbârnăie ca niște sonerii sute de inimi... De cât acum nu mai învârt cu mâna, ci se învârt ele însăși sub nobilele auspicii ale Terpsihorei.

— Dar bine, veți zice D-voastră, asta se poate întâmpla și nu e lucru mare. Dacă Vestalele, cât erau ele de Vestale, și tot mai profanau câte odată ritmul sacru al dansurilor solemne. Ce vreți?... Palatul Poștei să fie mai neprihănit de cât templul preacuratei Vesta?

Așa o fi, dar dezertarea s'a făcut oare-cum *in corpore* și *con brio*. *Trei* au fugit deodată și într'o mișcătoare comunitate de idealuri; mamele respective nu știau nimic, Direcția generală iărăș nimic, Poliția nimic și a doua seară își fac debutul la Sofia — probabil pentru a deștepta un nobil sentiment de emulațiune la vecinele noastre bulgare cari, pentru reciprocitate diplomatică, vor imita de sigur pilda lor — succesul este înens, dansatoarele rămân mai mult în compania Românilor...

Și astfel zile de-arândul se umplu coloane întregi de gazetă.

Câtă puerilitate! Dacă Presa s'ar personifica și aș întâlni-o pe Călea Victoriei, i-aș spune, ca bun bucureștean ce sunt: Ma chère, — „a se slăbi!“ — H. —

REVISTA REVISTELOR

Ceiace dă în fruntea revistei, ultimul nr. din „Vieța Nouă“ prin condeiul d-lui Speranția, e unul din acele „conceții“ cari trec dincolo de marginile ciudatului. Căci—în adevăr—a avea nevoe de atâtea semne de exclamare și de atâtea puncte de întrerupere, pentru a spune ceace de atâtea ori s'a spus—că nu toate sistemele filosofice au și valoare logică, ci adesea numai una estetică — este o... virtuozitate suspectă. O spunem aceasta din două motive: 1) pentrucă d. Speranția deschide revista, 2) pentrucă *Sistemele himerei*—așa se chiamă bucata de care e vorba—e numai un... prolog! Ce va mai veni pe urmă....

Gândiți-vă numai cât de frumos s'ar fi început acest număr cu poesia *Solii depărtărilor* pe care o iscălește Ervin, sau cu *Vitrina cărților tăcute* a d-lui Cruceanu. Ținem să atragem atenția asupra concluziunilor interesante pe care—intr'un articol de folklor—le scoate d. Titu Dinu. Dar mai ales—subscriem la execuția pe care d. Densușianu—probabil—o face lui Faguet, acest bătrân care își neglijează meseria lui de profesor de literatură pentru a fi inițiatorul, în filosofia politică, a tuturor mentalităților simpliste.—

Națiunea (nr. pe April). D-r L. Csato lămurește care e atitudinea pe care o ia actualul guvern față de ordonanța contelui Apponyi și se întrebă care e îndreptățirea acestei atitudini evident ilegale. Articolul se sfârșește cu un apel îndrăzneț și energetic către împărat. Reproducem:

„Ar fi timpul suprem, ca Împăratul-Rege Francisc Iosif să vegheze și să intervină, ca legile sancționate să fie respectate și executate.

Sau crede Domnitorul, că cele aproape 4 milioane de români cari de veacuri întregi să laudă cu dinasticismul lor tradițional, că noi frații românilor liberi, suntem întratâta cantitate neglijabilă, că față de noi își pierde slințenia și

rostul și legea și dreptatea? Nu uitați, voi toți, pe cari vă privește, că orice răbdare are un sfârșit!“

Mai departe d-n M. Beza ne dă o navelă: Gardana. E iărăși vorba de anumite moravuri literare: Schișa a fost publicată și în revista „Convorbirilor“. Și atunci publicul are dreptul să se întrebe: D-nu Beza a dat'o în acelaș la ambelele publicațiuni? Asta nu e frumos! „Națiunea“ a reprodus bucata din „Convorbiri Literare“ fără să indice isvorul? Asta e și mai puțin frumos! Prin urmare: D-nul Beza, „Națiunea“, „Convorbirile literare“, au — cari vor crede de cuvântă — cuvântul.

Revista culturală dă prin articolul d-lui Strajanu însemnate contribuțiuni la studierea *filosofiei lui Schopenhauer*. Vrem să o spunem pentru toți cei cari nu dau toată considerațiunea pe care o datorim muncii statornice și inteligente,—D. M. Strajanu (care și-a făcut o specialitate apoape din cercetarea profundului cugetător german), a scris la noi poate cele mai amănunțite și mai folositoare studii de istoria filosofiei.

Un alt articol—*Cearta dintre frați*—reprezintă, așa cum am scris și noi aici, conflictul care frământă de câțva timp viața politică a Românilor de dincolo. „Regretăm conflictul cu atât mai mult—închee d. Strajanu—cu cât vedem în jurul „Tribunei“, pe câțiva din cei mai aleși tineri ai noii generații a căror atitudine nu ne-o putem explica decât prin un prea mare grad de trufie și de ambițiune“... Și să nu credeți că nu e vorba și de colaboratorii literari!—

Nu știu ce s'ar putea scrie — în vremea noastră — mai fantastic și mai arbitrar decât paralela pe care o stabilește în *La Voce*, Emilio Cecchi între arta definitivă a lui Leopardi sau a lui Foscolo pe deoparte și între poezia „provisorie“ a lui D'Annunzio și Pascoli pe de alta. Nu intră în

discuțiunea noastră — fără îndoială — operă așa de solidă, așa de inbranlabilă a funebrei figuri dela Recanati, nici autorul impus de multă vreme al „*Mormintelor*“. Dar cine, pătrunzând — și e așa de greu! — în sufletul poeziilor lui Pascoli, își poate da seama de tot ceea ce veacul nostru bolnav a împrumutat acelor versuri de durere, — și cine, prins de misticismul ritmului D'Annunzi-an, a stat în fața sin-tezei sufletului nostru nevrozat și obosit, acela înțelege cât de mare este, pentru vremea noastră, „arta provizorie“ prinsă în *Myricae*, *Poemi conviviale*, *Laus Vitae*, sau *Aleone*. Și tot pe această cale se va ajunge — prin raționamente complete — odată, să se învedereze absurditatea acestei probleme a provizoratului în artă și a rezistenței unei opere în timp. Asta o spunem și pentru critica științifică română.

E interesantă, desigur, *opinia Germanilor liberali asupra Franței*, pe care o găsim în apropiatul no. din *Revue Bleue*. D. Bonet-Maury ne spune că n'a consultat nici acele „ecouri ale opiniei publice străine“ falsificate prea adesea de spiritul de partid — nici apoi sumedenia de gazete-reptile, cari scriu după notele date de cancelarii, — pentru a afla *opinia Germanilor luminați asupra Franței*.

D-sa a călătorit prin Germania, a cetit gazetele și revistele independente și-a stat de vorbă cu industriași, cu inginerii, cu negustorii, și-a mai frecventat apoi Universitățile și cercurile literare.

„Primul domeniu în care Germanii ne dau întâietatea, e acela al Poeziei și al artelor frumoase. Dela moartea lui Schiller, Goethe, Byron, Victor Hugo, a fost, după mărturia lor, cel mai mare poet mondial“. Tot atât de mult gustat

a fost apoi Musset, care, cu prilejul centenarului lui, a fost mult sărbătorit de toate revistele. În pictură, tablourile unor pictori ca Bonnal, Detaille, Laurens, Meissonier, Millet sânt socotite ca clasice. În muzică Germanii gustă mult pe Gounod, Bizet și Saint-Saëns.

Și-așa mai departe, în toate domeniile, d. Bonet-Maury vede, pe alocurea însă cu un prea naiv optimism, ilustra-rea tezei pe care și-a propus-o înainte poate chiar de a veda Germania, cum spune D-sa că a văzut-o...

D. Yv. de Romain ne descrie *Grecia romancierilor*.

Într'adevăr: ce caricaturizată ne-apare Grecia antică, într'o operă depildă ca cea a lui Pierre Louys: *Aphrodite*, operă care a fermecat atâtea tinereși. Cine n'a cedat seducțiunii acestei lucrări atât de faimoase de la apariție și până astăzi încă? „Ce ne pasă nouă, spirite de latini, de sărăcia ideei, de diformitatea sentimentului, dacă verbul său cel limpede și mlădios, ne răpește? Cu toate astea nici o admirație nu justifică în acest caz sumbrul ideal al lui Pierre Louys, viziunea sa factice a lumii antice și mai ales concepția sa despre amor.“

...„Un schimb de voluptăți în cari inima rămâne neștiutoare să fie oare acel „vis al tuturor spiritelor mari“ de care vorbește Pierre Louys în prefața romanului său, când preamărește amorul antic?“

D. Yv. de Romain, găsește pe drept cuvânt *Les chansons de Bilitis* pline de savoarea particulară dorită. „De ce oare Grecia cu zeii săi, l-a inspirat doar o singură dată pe Pierre Louys?“ se întreabă cu o mirare naivă d. Yv. de Romain.

MEMENTO

~ In Germania sunt 21 de universități cu 54.822 studenți repartizați cam astfel: 15525 la filologie și istorie, 11140 la medicină, 10890 la drept, etc. Cea mai frecventată e univ. din Berlin (9686 studenți) apoi cea din Lipsca, Bonn, Halle, etc. Studente sunt peste tot 2418 înscrise mai mult la filologie și istorie. În mai mare număr ele sunt la universitatea din Bohn.

~ Mult așteptata lucrare a contelei Witte a apărut și poartă titlul: *Explicații silite asupra războiului cu Japonia*. Lucrarea prezintă mare importanță istorică și clarifică politica Rusiei față de China și Japonia în ultimele decenii.

O deosebită importanță prezintă și capitolul pe care contele Witte îl consacră chestiei manduriene.

~ Cunoscuta carte a ziaristului englez Seton Watson, cu privire la România din Ungaria, a început să apară în traducere românească, în coloanele *Românului* din Arad.

~ A apărut scrierea, mult așteptată în cercurile economiștilor și sociologilor, a lui Werner Sombart, *Die Juden und das Wirtschaftsleben* (Leipzig. Verlag von Duncker u. Humblot, 1911).

În *N. R. R.* se va face o dare de seamă asupra ei.

~ Milionarul din California, Huntington, a cumpărat pe suma de 300.000 lei o ediție a bibliei tipărită de Gutenberg în 1450—55. Acesta e cel mai mare preț ce s'a oferit vreodată pentru o carte.

~ A încetat din viață cunoscutul negustor de artă, Karl Wertheimer.

Defunctul lasă în urmă-i o colecție de artă, care valorează 10 milioane.

~ O frumoasă antologie a poemelor scrise dela 1400 până azi asupra *Janei d'Arc*, — va apare în editura Analelor din Paris. Albat critic dela Débats a întovărășit volumul de notițe explicative, iar Jules Lemaitre i-a făcut o prefață.

~ La festivalul Beethoven ce se va da la Paris între 2 și 10 Mai, de către cunoscutul șef de orchestră Weingartner, — găsim printre executanți alături de Emil Sauer, pianistul vrăjit, și de Luciene Bréval, marea cântăreață dela Opera mare și pe violonistul Enescu al nostru.

~ Sculptorul parizian prințul Trubețkoi, a terminat proiectul unei statui a lui Tolstoi ce urmează a fi ridicată la Paris.

~ Centenarul nașterii lui *Charles Dickens*, va fi serbat cu multă

vălvă în Februarie viitor. În testamentul său marele romancier scria: „Conjur pe toți prietenii mei să nu-mi facă sub nici un pretext vre-un monument sau vre-o ceremonie. Încredințez operilor mele grija de a mă așeza în amintirea compatrioților mei“.

Ei, dar admiratorii lui de astăzi nu desarmează. Îl vor sărbători cu anasăna!

~ Premiul cel mare Gobert al Academiei Franceze, a fost acordat d-lui J. Bédier profesor la Collège de France, pentru ale sale *Légendes épiques*, două volume asupra formațiune acelor „chansons de geste“.

~ Academia de științe morale și practice din Paris, a ales de curând pu Pierret-Janet.

Mai candidaseră: Dellos, Paulhan, Dunan și Picanet.

Noul academician e profesor de istoria filosofiei la facultatea de litere din Paris. A scris *la Philosophie pratique de Kan* premiată de Academie și *Problema filosofiei morale a lui Spinoza*.

~ Cu venitul sumei de 2 milioane și jumătate a fundațiunii Loutreuil, instituită de curând, pentru Sorbona, — se va încuraja progresul științelor de orice natură la Universitățile din Paris și provincie, se vor îmbunătăți laboratoarele, colecțiunile, bibliotecile și publicațiile savante, cercetările și călătoriile de studii.

Se vor da apoi alocații bănești profesorilor și ajutoarelor lor a căror resurse personale sunt adesea inferioare meritului lor.

...La noi un bogătaş lasă deunăzi 50.000 franci unui club!

~ A murit un tip al Bucureștilor: Ionescu Floraru! El moare victima acelei detestabile „tradiții“ care silește pe drept-credincioși să intre în apele Dâmboviței, pe gerurile Bobotezei.

~ Noul director al teatrelor, d. Ion C. Bacalbașa, a transmis prin pana unui reporter-coleg, tuturor celor — și sunt mulți aceștia — cari ar manifestă cumva o legitimă neîncredere în alegerea D-sale, — să „aibe răbdai“...

Aveni, d-le Director, de ce n'am avea? Întrebați pe predecesorul D-v dacă n'am avut-o până acum. Cât timp vom mai avea-o de-acum înainte, — asta-i altceva.

~ Ziarele ieșene anunță că mai mulți profesori ai universității din Iași au hotărât înființarea în localitate a unei *Universități populare*. Va începe să funcționeze dela toamnă în Iași și prin orașele apropiate.

